T.C

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

TÜRK DİLİ BİLİM DALI

YAHYA KEMÂL BEYATLI'NIN ŞİİRLERİNDE KELİME DÜNYASI

MASTER TEZİ

Hazırlayan
Feride Gül ERUZ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Hülya KASAPOĞLU ÇENGEL

ANKARA – 2006

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Feride Gül ERUZ'a ait " YAHYA KEMÂL BEYATLI'NIN ŞİİRLERİNDE KELİME DÜNYASI " konulu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan…….

Üye……

Üye……

ÖNSÖZ

Yaşadığı dönemde ve sonrasında edebiyat dünyasına ışık tutmuş büyük bir isimdir Yahyâ Kemâl. Bu çalışmamızda Yahyâ Kemâl'in Kendi Gök Kubbemiz, Eski Şiirin Rüzgârıyla, Rubaîler ve Hayam Rubaîlerini Türkçe Söyleyiş ve Bitmemiş Şiirler isimli eserlerinde yer alan şiirlerindeki sözcüklerden yola çıkarak, şâirin üslûbu hakkında çözümleme yapmaya çalıştık. Bunu yaparken şâirin şiirlerini esas aldık. Şiirlerindeki bütün sözcükleri bütün yönleriyle inceledik ve bu şekilde ortak gruplar oluşturduk. Ancak şâirin Rubâîler ve Hayyam Rubâîlerini Türkçe Söyleyiş adlı eserinin ikinci bölümündeki Hayyam Rubâîlerini Türkçe Söyleyiş bölümündeki şiirlerini ve Bitmemiş Şiirler adlı eserindeki tercüme şiirlerini çalışmamıza dâhil etmedik.

Yâhya Kemâl'in şiirlerinde ilk hissedilen şey, mûsıkînin âdeta her sözcüğe sinmiş, zevk veren havasıdır. Gerek benzetmelerle ve gerekse mûsıkî çağrışımı yapan sözcüklerdeki âhenkle yeni bir hayâl âlemi kurgular.

Şâirin şekil ve içeriğin uyumunu mükemmel sağlamış olan üslûbu, her sözcükte kendini hissettirir.

Yahya Kemâl'in çocukluktan itibaren çoğunlukla yurt dışında geçen hayâtının, şiire, vatan ve gurbet duyguları ile yansıması kaçınılmaz olmuştur. Bu hisler zaman kavramı ile mekânı âdeta özdeşleştirir. Annesinden aldığı ilk dînî eğitim ve çok sevdiği bu insanı genç yaşta kaybedişi de şâirin, şiirlerinde ölüm ve din konularını yoğun olarak işlemesinde önemli rol oynamıştır denilebilir.

Bu bilgilerden de yola çıkarak çalışmamızda özellikle sözcükleri türlerine göre gruplandırdık. Türleri yanında sözcüklerin kullanım sıklığını da inceleyerek şâirin sözcük kullanımında tercih ettiği çeşitliliği görmek ve

dolayısıyla üslûbu ile ilgili ipuçlarına ulaşmak için bir kapı aralamış olduk. Bu şekilde şâirin şiirin kelimelerle yazıldığı görüşünü, şâirin şiirlerinden yola çıkarak vurgulamış olduk.

Aynı konu üzerinde yoğunlaşmış sözcükleri ise kelime aileleri içinde değerlendirdik. Kelime âileleri bize şâirin hayata bakışı ve ruh dünyası ile ilgili önemli bir kaynak oluşturdu. Sözcükleri kullanırken başvurduğu benzetmeler, şâirin duyuş ve düşünüşüne ait kullanım özellikleri şâirin gözüyle nesneleri algılamamıza yardım etti. Zaman, mekân, insan ve duyguları, daha detaylı, daha ince ve daha çok hisseden bir gözle algıladık.

Tamlamalar ve bunların farklı kuruluş özellikleri ise şâirin üslûbunu belirlemede önemli bir nokta olduğu için diğer bir aşamada bu farklılıkların göz önüne alınmasıyla tamlamaları inceledik. Tamlamaların çokluğu ve bunların kuruluş özellikleri de, şâirin kavramları nasıl farklı ve etkili bir ifâde yolu ile ortaya koyduğunu gösterdi. Nesnel özellik taşıyan tamlamalar yanında şâirin hayal dünyasını yansıtan öznel kurgulu tamlamalar da çalışmamızın diğer bir bölümünü oluşturmuştur.

Son aşamada ise söz sanatlarını ele aldık. Söz sanatları, az sözcükle geniş bir hayâl dünyasının kapılarını açmak için başvurulan ve yine üslûp hakkında bilgi veren kaynaklardır. Biz de şâirin sık kullandığı sanatları ele alarak çalışmamızın diğer bir bölümünü oluşturduk.

Bu çalışmayı yaparken her safhada bana yol gösterip yardımcı olan sayın hocam Prof. Dr. Hülya KASAPOĞLU ÇENGEL' e teşekkür ediyorum. Ayrıca tez çalışmalarımda bana destek olan Funda AFŞAR'a ve hep yanımda olan aileme teşekkürlerimi sunuyorum.

Feride Gül ERUZ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ……i
İÇİNDEKİLER…….....iii
KISALTMALAR……....vi
GİRİŞ
YAHYA KEMÂL BEYATLI'NIN HAYATI, KİŞİLİĞİ VE ÜSLÛBU……1
A.HAYÂTI……1
B. KİŞİLİĞİ VE ÜSLÛBU……..…….. 3
BİRİNCİ BÖLÜM
1.YAHYA KEMÂLBEYATLI'NINŞİİRLERİNDE KELİMEDÜNYASI……8
1.1 YAHYÂ KEMÂL'İN ŞİİRLERİNDE KELİME ÂİLELERİ……..8
1.1.1 Tabiat İle İlgili Kavramlar…….....8
1.1.2 Zaman İle İlgili Kavramlar……..21
1.1.3 Duygu İle İlgili Kavramlar……..28
1.1.4 Yer İle İlgili Kavramlar……....34
1.1.5 Din İle İlgili Kavramlar…….....39
1.1.6 Ses İle İlgili Kavramlar…….....43
1.1.7 Renkler İle İlgili Kavramlar…….....47
1.1.8 Müzik İle İlgili Kavramlar……..….53
1.1.9 Vatan İle İlgili Kavramlar…….....57
1.1.10 Hayâl İle İlgili Kavramlar……..61
1.1.11 Hayvanlar İle İlgili Kavramlar…….……63
1.1.12 Ölüm İle İlgili Kavramlar……..66
1.2 KELİME SIKLIĞI……69
1.3 KELİME TÜRLERİ…….……72
1.3.1İSİMLER……. ……73
1.3.1.1Özel İsimler……74
1.3.1.1.1 Özel Kişi Adları…….....74
1.3.1.1.2 Özel Yer Adları……..81

1.3.1.1.3 Somut ve Soyut İsimler……..……89

1.3.2 SIFATLAR……..92

1.3.3 ZAMİRLER……95

1.3.4 ZARFLAR……...99

1.3.4.1 Durum Zarfları…….…….99

1.3.4.2 Zaman Zarfları…….….99

1.3.4.3. Azlık- Çokluk (Miktar) Zarfları……..…100

1.3.4.4 Soru Zarfları……101

1.3.5 FİİLLER…….……...102

1.4 SÖZCÜKLERİN DİL AİLELERİ …….....106

1.5 TAMLAMALAR……..107

1.5.1 İSİM TAMLAMALARI……107

1.5.1.1 Varlıklar ve Kavramlar Arasındaki Nesnel İyelik Münasebetini Gösteren İsim Tamlamaları……..…..108

1.5.1.2.Varlıklar ve Kavramlar Arasındaki Mecâzî ve Öznel İyelik Münasebetini Gösteren İsim Tamlamaları……109

1.5.1.3 Soyut Bir Kavramın Somutlaştırılmasıyla Oluşturulmuş İsim Tamlamaları……110

1.5.1.4 Teşhis ve Canlandırmaya Dayalı İsim Tamlamaları….111

1.5.2 SIFAT TAMLAMALARI…….....112

1.5.2.1 Nesnel Özellik Gösteren Sıfat Tamlamaları……...112

1.5.2.2 Öznel Özellik Gösteren Sıfat Tamlamaları……....113

1.5.2.3 Teşhis ve Canlandırmaya Dayalı Sıfat Tamlamaları…114

İKİNCİ BÖLÜM

2.1 EDEBÎ SANATLAR……116

2.1.1 TEŞBİH……..116

2.1.1.1 Açık İstiâre…….....118

2.1.1.2 Kapalı İstiâre……119

2.1.2 TEŞHİS…….....121

2.1.3 TECÂHÜL-İ ÂRİF……124

2.1.4 HÜSN Ü TÂLİL……..….....125

2.1.5 TELMİH……..126

SONUÇ……128

KAYNAKÇA……131

ÖZET……133

ABSTRACT……..134

KISALTMALAR

A: Akıncı

AD: Açık Deniz

AEG: Ali Emiri'ye Gazel

AH: Aşk Hikâyesi

AHG: Abdülhak Hamid'e Gazel

AKM: Akşam Mûsıkîsi

AŞ: Altor Şehri'nde

AV: Atik Valde'den İnen Sokakta

B: Başlayış

BA: Baharâbad

BBT: Bir Başka Tepeden

BDM: Bir Dosta Mısralar

BE: Beyitler

BGT: Bakî'nin Gazeli'ni Taştir

BH: Bergama Heykeltraşları

BK: Biblos Kadınları

BM: Bedri'ye Mısralar

BS: Bir Sakî

BŞ: Bitmemiş Şiirler

BT: Bir Tepeden

BU: Bahçelerden Uzak

BÜŞ: Büyü Şiir

BYA: Bir Yıldız Aktı

Ç: Çaldıran

ÇAG: Çamlıca Gazeli

ÇG: Çubuklu Gazeli

ÇK: Çin Kasesi

D: Dönüş

DE: Deniz

DEB: Derin Beste

DD: Duyuş ve Düşünüş

DŞ: Düşünüş

DT: Deniz Türküsü

DÜ: Düşünce

EB: Erenköyü'nde Bahar

EG: Erzurum Gazeli

EM: Eski Mektup

EP: Eski Paris

ER: Endülüs'te Raks

ES: Eylül Sonu

ESM: Eski Mûsıkî

EŞR: Eski Şiirin Rüzgârıyla

EZM: Ezân-ı Muhammedî

F: Fenerbahçe

FAG: Fâzıl Ahmed'e Gazel

FBA: Fuad Bayramoğlu'na

FÖ: Fuad Ömer'e

G: Gönül

GA: Gazel

GC: Gece

GE: Geçiş

GEB: Gece Bestesi

GG: Göztepe Gazeli

GÜB: Güftesiz Beste

GY. Geçmiş Yaz

GZ: Gezinti

H: Hayyam

HA: Hatırlatan

HAY: Hayal Şehir

HB: Hayal Beste

HG: Hazan Gazeli

HH: Hüzün ve Hatıra

HİG: Hisar Gazeli

HS: Hayâlî Söyleniş

HŞ: Haluk Şehsuvaroğlu'na

I: Itrî

IMK: Isfahan'da Mezar Kitabesi

İ: İthaf

İFGÜ: İstanbul'un Fethini Gören Üsküdar

İG: İnşirah Gazeli

İH: İhsan'a

İK: İsmail Dede'nin Kainatı

İS: İstinye

İSU: İstanbul Ufuktaydı

İY: İstanbul'un O Yerleri

KAM: Kar Mûsıkîleri

KD: Karnaval ve Dönüş

KG: Kadri'ye Gazel

KGK: Kendi Gök Kubbemiz

KM: Koca Mustâpaşa

KŞ: Kaybolan Şehir

K^2: Kıt'a 2

KI: Kıt'a 4

L: Laedri

L^1: Leyâl-i İstiğrak 1

L^2: Leyâl-i İstiğrak 2

L^3: Leyâl-i İstiğrak 3

Lİ: Leyâl-i İstiğrak 4

M: Maltepe

MAS: Maverada Söyleniş

MD: Mihrâbad

ME: Mercidabık

MG: Mâhurdan Gazel

Mİ: Mihriyar

MK: Madrid'de Kahvehane

MM: Moda'da Mayıs

MS: Mehlika Sultan

MT: Mohaç Türküsü

MÜG: Mükerrer Gazel

MV: Mevsimler

N: Nazar

Nİ: Nisan

NSB: Nihad Sami Banarlı'ya

OR: O Rüzgar

OTA: O Taraf

Ö: Özleyen

PE: Perestiş

R: Ric'at

RA: Rindlerin Akşamı

RG: Rıtl-ı Giran

RH: Rindlerin Hayatı

RI: Rıhlet

RN: Rubai Neşvesi

RÖ: Rindlerin Ölümü

R²: Rubai 2

R': Rubai 5

R”: Rubai 8

S: Ses

SB: Sonbahar

SBS: Süleymaniye’de Bayram Sabahı

SE: Sefer

SEG: Sessiz Gemi

SER: Seranad

SG: Selim Giray’dan

SM: Söz Meydanı

SR: Seyfi’ye Refakat

SS: Siste Söyleniş

SSG: Selim Sani’ye Gazel

SY: Söyler

Ş: Şevk

ŞA: Şarkı

ŞE: Şerefâbad

ŞOG: Şâd Olmayan Gönül

ŞT: Şekip Tunç

T: Tercih

TA: Tazmin

TE: Telâki

TEM: Temâşâ

TGH: Tahmis-i Gazel-i Hümayun

TGRD: Tanbûri Cemil'in Ruhuna Gazel

TO: Toplayış

TUM: Tûr'dan Mülhem

U: Uçuş

UF: Ufuklar

ÜDI: Üsküdar'ın Dost Işıkları

VG: Veda Gazeli

Vİ: Viranbağ

VU: Vuslat

VV: Vahdet-i Vücud

YD: Yol Düşüncesi

YG: Yol ve Gece

ZE: Zevkabad

Zİ: Ziyaret

GİRİŞ

YAHYÂ KEMÂL'İN HAYATI, KİŞİLİĞİ VE ÜSLUBU,

A. HAYATI

Yaşadığı dönemin edebiyat anlayışına yeni bir bakış açısı getirerek, kendisinden sonraki dönemlere de ışık tutmuş olan Yahyâ Kemâl Beyatlı 1884 yılında Üsküp' te doğmuştur. Yahyâ Kemâl'in asıl adı Ahmed Âgah'tır. Babası Niş'li İbrahim Naci Bey ve annesi Vranyalı Nâkiye Hanım'dır. Şâirin annesi Leskofçalı Galip Bey'in yeğenidir. Yahyâ Kemâl'in Niş'e gelip yerleşmiş bilinen ilk atası Şehsuvar Bey'dir ve soyadını da bu "Şehsuvar" isminin Türkçesi olan Beyatlı olarak almıştır. (ÖZBALCI, 1996 : 9 - 10)

Yahyâ Kemâl'in çocukluğunda ve hayatının ileriki dönemlerinde de etkili olacak en önemli isim annesidir. Şâir, ilk eğitimini annesinden almıştır. Bu, dînî bir eğitimdir; annesinden Yazıcıoğlu' nun Muhammediye adlı eserini dinleyerek büyür. Yahyâ Kemâl 1889' da Yeni Mektep'e, 1892'de de daha iyi bir eğitim alacağı düşünülerek Mekteb-i Edeb'e verilir.(BEK, 2005 :19-21)

Şâirin babası, annesinden farklı bir dünya görüşüne sahiptir. Annesi, geleneklere bağlı bir şehir olarak gördüğü Üsküp' ü ne kadar sevmekte ise babası o kadar bu şehirden ayrılmak istemektedir. Bu durum karşısında annesinde üzüntü ile berâber ilk hastalık belirtileri görülmeye başlar. Babasına göre Selânik daha Avrupalı bir şehirdir ve ısrarları sonunda Selânik'e taşınırlar; ancak annesi bu duruma dayanamayarak epeyce hastalanır. Tekrar Üsküp'e dönmelerine rağmen iyileşemez ve ölür. 1898'de tekrar Selânik'e taşınırlar ve babası burada evlenir.(BEK,2005: 21-24) Şâirin Üsküp özlemi de bu dönemde başlar. Buna, annesinin Üsküp'ü sevmesinden dolayı şâirin annesine duyduğu özlemin yansıması da denilebilir.

Yahyâ Kemâl 1902'de tahsil için İstanbul'a gönderilir ve annesinin akrabalarından birinin konağında kalmaya başlar. Bu konak şâirin hayatındaki dönüm noktalarından biridir. Müzik zevki, burada, Hacı Ârif

Bey'den dinlediği alaturka mûsıkî ile oluşur. Konakta tanıştığı Şekip Bey ismindeki Avrupa hayranı genç ve onun Avrupa hayatı ile ilgili düşünceleri Yahyâ Kemâl'i etkileyen bir diğer noktadır. Dönemin gençleri arasında yaygın olan Avrupa'yı görme isteğinin de etkisiyle ailesinden habersiz Paris'e gider.(AYVAZOĞLU,1999:20-22)

Bu dönemde tarih, millet ve vatan konularında düşüncelerinin şekillenmesinde büyük rol oynayacak olan büyük Fransız tarihçisi Albert Sorel'in öğrencilerinden olur. Türklük kavramını yeniden düşünmeye başlar. Vatan toprağı, tarih, millet bütünlüğünü, Türklük kavramını anlamadaki önemini keşfeder. 9 yıllık Paris yaşamının ardından 1912'de İstanbul'a döner.

İstanbul'a döndükten sonra Darüşşafaka'da Eyüp Rüştiyesi'nde, Medresetü'l-Vâizin'de öğretmenlik yapar. Lozan'a giden heyetin içinde müşavir olarak bulunur.1923'te Urfa milletvekili olur. Varşova ve Lizbon elçiliği de yapan şâir 1947'de Pakistan büyükelçisi seçilmiştir.

1958'de bağırsak kanaması sebebiyle hayata veda eder.

B.KİŞİLİĞİ VE ÜSLÛBU

Yahyâ Kemâl'in kişiliğinde ve edebî şahsiyetinin oluşmasında şüphesiz ki çocukluk döneminin çalkantılarının rolü büyüktür. Şâirin annesi Nâkiye Hanım dindar bir insandır; Müslüman bir şehir olan Üsküp'te yaşamak, burada ölmek ister. Ancak babası İbrahim Nâci Bey Avrupalılaşmak taraftarıdır ve buna uygun olmadığını düşündüğü Üsküp'ten taşınmak ister. Bu durum karşısında şâir, annesiyle daha çok kenetlenir. İlk dînî eğitimini annesinden alan şâirin dînî inancının şekillenmesinde, annesinin ölümünden sonra devâm ettiği Rufâî tekkesinin de rolü büyüktür.(ÖZBALCI,1996:71)

Çocukluğundaki zorakî ayrılış ve sonraki yıllarda yurt dışında geçen dönemler şâir için gurbet duygusunun kaynağıdır.

Balkan şehirlerinde geçerken çocukluğum

Her lâhza bir alev gibi hasretti duyduğum.

(KGK, AD)

Kendi Gök Kubbemiz' de yer alan Kaybolan Şehir şiirinde Üsküp' e çocukluğuna ve annesine duyduğu özlemini şu şekilde dile getirmiştir:

Üsküp ki Yıldırım Beyazıd Han diyârıdır,

Evlâd-ı Fatihân'a onun yâdigârıdır.

Firûze kubbelerle bizim şehrimizdi o;

Yalnız bizimdi, çehre ve rûhiyle bizdi o.

…

Ben girmeden hayâtı şafaklandıran çağa,

Bir sonbaharda annemi gömdük o toprağa.

Annesinin ölümünden sonra tahsil için İstanbul'a gönderilen ve burada annesinin akrabalarından İbrahim Bey'in konağında kalan Yahyâ Kemâl, bu konakta Hacı Ârif Bey'in mûsıkî ile yoğrulmuş toplantılarına katılmış ve büyük Türk betsekârı Itrî'nin müziğiyle tanışmıştır.(BEK,2005:32) Sonraki yıllarda bu büyük bestekâr için yazdığı "Itrî" şiirinde;

Çok zaman dinledim Nevâ-Kâr'ı

Bir terennüm ki hem geniş hem şûh;

Dağılırken "Nevâ"nın esrârı,

Başlıyor şark ufuklarında vuzûh;

Mest olup sözlerinde her heceden,

Yola düşmüş birer birer geceden

Yürüyor fecre elli milyon rûh

diyerek bu mûsıkînin ne kadar etkisinde kaldığını ifâde etmiştir. Yine aynı şiirde yer alan;

Mûsıkîsinde bir taraftan din,

Bir taraftan bütün hayat akmış;

Her taraftan, Boğaz, o şehrâyin,

Mâvi Tunca'yla gür Fırat akmış,

Nice seslerle, gök ve yerlerimiz,

Hüznümüz, şevkimiz, zaferlerimiz,

Bize benzer o kâinat akmış

dizeleriyle de, Itrî'nin eserlerinin kendisine yalnız mûsıkî zevki değil, aynı zamanda ülkeye, bu millete ait her şeyi çağrıştırdığını da anlatmıştır. Bu da şâirin, bu millete ait her unsuru bir bütün olarak düşündüğünü gösterir.

Yahyâ Kemâl'in 1903' te Paris'e gitmesi ve burada Camille Julian'ın, Fransa topraklarının uzun bir sürede Fransız milletini yarattığını anlatan düşüncesi ile Türk milleti ve Türk tarihi ile ilgili yeni bir düşünce dünyasının içine girmiştir. Şâir, 1071'i bir başlangıç olarak alıp, bu tarihten itibaren Anadolu topraklarındaki Türk milletinin tarihini, eserlerini incelemeye başlamıştır.(BEK,2005:53-54) Malazgirt şiirinde düşüncelerini;

Senden evvel bu vatan vardı bu millet vardı;

Yine bâki kalacaklar ölümünden sonra

Bu görüş gerçi büyük bir gerçektir.

Lâkin aksettirebilmez bu senin varlığını,

Bir uzun hadisedir varlığının tarihi

mısralarıyla dile getirmiştir.

Paris'te yaşadığı dokuz yıl şâirin sıla özlemi çektiği yıllardır aynı zamanda. Ancak bu özlem daha sonraki yıllarda elçilik görevi ile yurt dışında bulunduğu yıllarda da devam etmiştir. Varşova'da elçi iken kaleme aldığı "Kar Mûsıkîleri" şiiri bu özlemi anlatır:

Bin yıldan uzun bir gecenin bestesidir bu.

Bin yıl sürecek sanılan kar sesidir bu.

…

Zihnim bu şehirden bu devirden çok uzakta,

Tanbûri Cemil Bey çalıyor eski plâkta.

…

Sandım ki uzaklaştı yağan kar ve karanlık,

Uykumda bütün gece Körfez'deyim artık!

Yahyâ Kemâl'in şiir anlayışı ve üslubu ile ilgili olan diğer önemli bir nokta da parnasyen olduğu ile ilgili görüşlerdir. Şâir bunu kesinlikle reddeder. Parnasyen şiirin, imkansızlık, histen uzak olma ve şâirin kendi kişiliğini gizlemesiyle oluştuğunu ancak kendisinin asla bu tanımlara uymadığını belirtir.(BEK,2005:231-232)

Yahyâ Kemâl'e göre şiirin temeli sözcüklerdir ve bunlar anasının ak sütü gibi temiz bir dile aittir. Şâir İstanbul dışında yetiştiği için İstanbul'da konuşulan Türkçe'ye hayrandır ve onun adeta bir mûsıkîyi çağrıştırdığını söyler. Şâire göre dil tarih boyunca değişip gelişen ve vatanın toprakları üzerinde yaşayan insanların kültürleriyle yoğrulup ortaya konan bir süreçtir.

Mallarme' nin "Şiir Kelimelerle Yazılır" sözünü ilke edinmiş ve bu milletin benimsediği dili, sözcükleri kullanmıştır.Ahmet Hamdi Tanpınar "Yahyâ Kemâl" adlı eserinde Yahya Kemal'in Avrupa'da bulunmasının şâirin şiirine ve diline yeni bir bakış getirdiğini vurgulamıştır.Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun " Dilci Gözüyle Kendi Gök Kubbemize Bakış" başlıklı makalesinde şiiri bir dil işçiliği olarak nitelendirmiş ve şairin kullandığı sözcüklerden yola çıkarak şâirin şiirlerinde bir masal anlatma havasının hâkim olduğunu ifâde etmiştir.

Yahyâ Kemâl, Paris'te bulunduğu süre içinde Fransız edebiyatını yakından yanıma fırsatı bulmuştur. Fransız şâirlerinin eserlerinin köklerinin eski Yunan'da olduğu sonucuna varır. Zaten Avrupa kültürünün kökeninin Eski Yunan ve Latin kültürüne dayanması da bu görüşlerini pekiştirir.O dönemde Türk aydınları arasında da Avrupa'ya ve özellikle de Fransa'ya ve buranın kültürüne olan eğilim neticesinde, edebiyatımızı eski Yunan edebiyatına dayandırma, bir nevi doğudan alıp batıya taşıma düşüncesi egemen olmuştur. Yahyâ Kemâl'in başlattığı ve Yakup Kadri ile birlikte sürdürdükleri bu akıma "Nev Yunanilik" denilmiştir. Ancak bu akım fazla rağbet görmemiş, kısa süreli olmuştur.(ÖZBALCI,1996:215-216)

Yahya Kemâl her ne kadar edebiyatımıza Batılı bir bakış kazandırmaya çalışsa da eserlerinde doğu edebiyatlarının özellikle şekil konusunda etkili olduğu görülür. “Ok” dışında şiirlerinin hepsini aruz ölçüsüyle yazmıştır. Ancak şekilde eskiye bağlı kalış içerikte farklı bir boyut kazanmıştır. Bireysel duygulardan ziyade vatan, ölüm, tabiat gibi tüm insanların duygularını ifade edecek konuları ağırlıklı olarak işlemesi de bunun göstergesidir.

Şâir, yaşarken, eserlerini kitap haline getirmemiş ancak ölümünden sonra İstanbul Fetih Cemiyeti tarafından kurulan Yahyâ Kemâl Enstitüsü eserleri kitap haline getirmiş ve yayınlamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.YAHYA KEMÂL'İN ŞİİRLERİNDE KELİME DÜNYASI

1.1 YAHYA KEMÂL'İN ŞİİRLERİNDE KELİME AİLELERİ

1.1.1 Tabiat ile İlgili Kavramlar

Tabiat; içine pek çok kavramı alan geniş ifâdeli bir unsurdur. Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde de önemli bir yer tutar. Şâir çoğu zamân özlem duyduğu, bulunmaktan zevk aldığı yerleri anlatırken tabiat ile ilgili kavramlara başvurmuştur. Bunların toplam sıklığı 1007'dir. Tabiat içinde deniz ve gökyüzü ayrı bir yer tutar Yahyâ Kemâl için. Deniz ile ilgili sözcüklerin toplam frekansı 137, gökyüzü ile ilgili sözcüklerin toplam frekansı ise 310'dur. Tabiat ile ilgili kavramlar ve sıklıkları:

Dağ sözcüğünün sıklığı 32'dir ve şâirin en çok kullandığı sözcüklerden biridir. Dağlar çoğunlukla zamânın tabiatta oluşturduğu değişiklikleri anlatırken bazen de yüceliği ile benzetme unsuru olarak kullanılmıştır.

Karşı dağlarda tutuşmuş gibi gül bahçeleri,

Koyu bir kırmızılık gökten ayırmakta yeri

(SBS, KGK)

Yüz elli yıl, sıra dağlar birer birer yücelir

Ve âkıbet Dede'nin anlı şanlı devri gelir

(ESM, KGK)

Bâzen kader, gelen bora hâlinde zorludur;

Dağlar nasıl bakarsa siyah ufka öyle bak.

(RH, KGK)

Dağlar ağarırken konuşurduk tepelerde,

Sen nerde o fecrin ağaran dağları nerde.

(Ö, KGK)

Âzurde bir tahassüs ile ra'şedâr olur

Az sonra dağları şegaf – engîz – i şi'r eden

Sünbül, menekşe müjde resân-ı bahâr olur

(MR, BŞ)

Rüzgâr Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde âdeta canlı bir varlıktır; çoğunlukla da bir haberci. Bu sözcüğün frekansı 27'dir.

Fethedilmiş uzak diyârlardan,

Vatan üstünde hürr esen rüzgâr,

Ses götürmüş bütün bahârlardan

(I, KGK)

Yollarda kalan gözlerimin nûrunu yordum,

Kimdir o, nasıldır diye rüzgârlara sordum

(TE, KGK)

Bir güzel şarkı söylüyor rüzgâr

Adalardan gelen bu mektupta

(EM, KGK)

Rüzgâr bazen de benzetme unsuru olarak kullanılmıştır.

Dinliyor hepsi büyük hâtıralar rüzgârını

(SBS, KGK)

Nice bin atlı kapılmıştı fetih rüzgârına

(OR, KGK)

Gerçek anlamıyla *rüzgâr* da sıkça kullanılmıştır:

Kararan çe *gözlerimle rüzgârda*

Sizi dün bekledim o yollarda!

(GÜB, KGK)

Her mevsimi bir yaz ve esen rüzgârı başka

(VU, KGK)

Tepe de özlenilen yerleri, güzel manzarayı ifâde için kullanılmış bir sözcüktür. Ayrıca İstanbul yedi tepedir ve şâirin İstanbul'u anlatırken kullandığı önemli bir sözcüktür. Frekansı 17'dir.

Sana dün bir tepeden baktım azîz İstanbul!

(BBT, KGK)

Rü'yâ gibi bir akşamı seyretmeye geldin

Çok benzediğin memleketin her tepesinde

(BT, KGK)

Şâirin tabiat ile ilgili kullandığı kavramlar ve frekansları ise şu şekildedir:

NO	KELİME	FREKANSI
1	su	33
2	dağ	32
3	bahçe	29

4	rüzgâr	26
5	âteş	20
6	tepe	17
7	mevsim	13
8	bârân, iklim,	12
9	esmek	11
10	âb	10
11	bâd, cûy, seher	9
12	kar, taş, toprak	8
13	fezâ, vadi	7
14	dal, ova, sahra, servi, tabiat,yağmak	5
15	çemen, güzâr, sis, somâki,	4
16	cihâl, çağıldamak, çeşme, çoban, dere, hâk, kişver(iklim), nâr, ot, saba, şûle, tûfan, tûrâb(toprak), uçurum, yağmur	3
17	bayır, çınar, ebrâk(yapraklar), eşcâr, girdab, göl, gurûb, güsûn, nesîm, nadika(bahçe), poyraz, ravza, rez, riyah(rüzgârlar), servilik, yamaç, yayla	2
18	ağsan, as (ağaç), berr (toprak), beyâban (çöl), bîd (ağaç), bozkır, cebel, çam, çayır, çemenzâr, enhâr (ırmaklar), fırtına, guyûs, hâr, kasırga, koru,	1

	lâlezâr, mecrâ, mezhere, müsemmes, nehir, orman, resha (damla), riyâz (bahçe), sâika (yıldırım), sarsar (rüzgâr), sarp, sûz (ateş), şebnem, şevâhik, şimşek, vezân (esici), vüreyka (yaprak), yel, zehrâb	

Tablo 1

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde gökyüzü ile ilgili kavramlara sıkça rastlanır. Bu kavramla tabiat ile ilgili tasvirlerin yanı sıra hatta daha fazla büyüklük, engin ve yücelik kavramlarını anlatmak için kullanılmıştır. Bazen de, benzetme unsuru olarak kullanılmışlardır. Bu sözcüklerin toplan frekansı 310'dur. Gökyüzü ile ilgili kavramlar ve frekansları şu şekildedir:

NO	KELİME	FREKENSI
1	ufuk	58
2	gök	28
3	güneş	26
4	yıldız	19
5	sehâib(bulutlar), semâ	18
6	mâh/meh, şafak,	17
7	felek	16
8	mehtâb	14
9	arş	12
10	kamer	10

11	hava/heva, mihr	8
12	bulut, fezâ	7
13	âfâk, bedr, gökyüzü	5
14	eflâk, gökkubbe, sehâib(bulutlar)	4
15	ay	3
16	âsmân, encüm, mukmir(mehtaplı)	2
17	ahter(yıldız), berk, gurup, mükevkeb(yıldızlı), necm, Pervin(Ülker Yıldızı), semâvât, Sitare, suhâ (yıldız), tan, yıldırım, zühre	1

Tablo 2

Bu kavramlar arasında *ufuk /âfak* sözcüğü en çok kullanılmış olandır ve frekansı 63'tür. Bu sözcük bâzı şiirlerde tüm vatanın simgesi olarak kullanılmıştır:

Hürr ufuklarda donanmış iki yüz pâre gemi

Yeni doğmuş aya baktıkları yerden geliyor

(SBS, KGK)

Beş on yıl önce, görür müydü böyle taş yığını?

Bugünse yeryüzü hep madde, her ufuk maddî

Demek ki âlemin artık göründü serhaddi

(YD, KGK)

Dağılırken "Nevâ"nın esrârı,

Başlıyor şark ufuklarında vuzûh.

(I, KGK)

Akşam güneş artık deniz ufkunda silindi,

Hulyâ gibi yalnız gezinenler köye indi

(Ö, KGK)

Ufuklar güneşin hayat bulduğu yerlerdir. Güneşin varlığı da yokluğu da zamânı belirler. Bu nedenle kimi zaman *ufuk* zâmanı anlatmak için kullanılmıştır.

Her günün ufkunu sardıkça gece

Dediler: "Belki son akşamdır bu."

(MS, KGK)

Dönülmez akşamın ufkundayız. Vakit çok geç

(RA, KGK)

Ufuklar yeniliklere açılan kapıdır bazen de:

Rûh ufuksuz yaşamaz.

Dağlar ufkunda mehâbet,

Ova ufkunda huzür,

Deniz ufkunda tesellî duyulur.

(UF, KGK)

Her hamlesiyle, rûh, o çelikten kanatlı kuş,

Ufkunda bir dakîka görünmeksizin kara,

Hür gökte hür denizde uçar, hür ufuklara.

(U, KGK)

Güneş, Yahyâ Kemâl için âdetâ canlı bir varlıktır:

Güneşin vehmi saraylar yâratır camlardan;

…

Elde bir kırmızı kâseyle ufuktan çekilen,

Nice yüz bin senedir şarkın ışık mimârı

Böyle mâmur eder ettikçe hayâl Üsküdar'ı.

…

Az sürer gerçi fakîr Üsküdar'ın saltanatı;

Esef etmez güneşin şimdi eler yıktığına,

(HAY, KGK)

Güneş akşamın da habercisidir.

Akşam güneş artık deniz ufkunda silindi

Hulyâ gibi yalnız gezinenler köye indi.

(Ö, KGK)

Bu ziyârette vakit geçti, güneş battı, yazık!

Haz ve duyguyla Atik – Valde'de bir gün yaşadık.

(Zİ, KGK)

Güneş altın denizden alçalıyor;

Nİce kayserlerin donanmaları

Uçurum ufka durmadan dalıyor.

(MA, KGK)

Gök kubbe Yahyâ Kemâl için vatanı anlatan bir simgedir.

Kendi gök kubbemiz altında bu bayram saati,

Dokuz asrında bütün halkı, bütün memleketi

Yer yer aksettiriyor mâvileşen manzaradan

(SBS, KGK)

Çok haykırdım cevâb eder yok

Gök kubbede sanki kimseler yok

(BŞ, syf 42)

Türk edebiyatının her döneminde, *ay*, sıkça kullanılan bir sözcük olmuştur; çoğu zamân da benzetme unsurudur. Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde gökyüzü ile ilgili kavramlar arasında *ay / bedr / kamer* sözcüleri en çok kullanılanlardandır. Bu sözcüklerin toplam frekansı 35'tir.

Arz-ı cemâl ederdi kamer bir perî gibi

Bedrin bu hâlidoğrusu yâ şâirânedir

(TEM, BŞ)

Bâzan kamer bulutların altında bir gelin

Vaz'ı vakur a şûhunu tanzîr eder gibi

(LİSTİ,BŞ)

Envâr-ı kamer çamların altında müzeyyen

Bir sâye-i sîmîn-i dil-âviz sererken

(LİS, BŞ)

Mâh sözcüğü çoğunlukla sevgili için kullanılmıştır:

Gördüm ol meh dûşunâ şâl atup lâhurdan

Gül yanaklar üstüne yaşmak tutunmuş nûrdan

(MG, EŞR)

Bir gün ser-i kûyundan eğer geçsek o mâhın

Billâh o çemenzâr yanar dâmenimizden

(TA, EŞR)

Tutuşur meş'ale-î dille merâyâ-yı huzûz

Hüsn ü aşk ortada bin mâh bin ahterle döner

(TCRG EŞR)

Yıldız / ahter / necm/ encüm sözcüklerinin toplam frekansı 23'tür. *Yıldız* da çoğunlukla bir benzetme unsurudur.

Her rûh açılıp da kâinâta,

Keyfince semâda bulsa mesken,

Tâlih bana dönse, nâzikâne:

Bir yıldızı verse mâlikane

(BM, KGK)

Bir yıldız aktı, gök ve deniz sarmaşır gibi,

Vuslatta ilk öpüşmeyi andırdı ansızın.

(BYA, KGK)

Bir zaman gök yüzünde yalnız o ses,

O terennüm kalır;

Gaşyolur dinledikçe yıldızlar

(GEB, KGK)

Yahyâ Kemâl çocukluğundan itibâren sürekli yolculuk yapmış bir insandır. Yaşadığı gezdiği yerler de çoğunlukla deniz kıyısındaki şehirlerdir. Bu nedenle deniz şâirin hayatında önemli bir yer tutar. Şiirlerinde deniz ile

ilgili kullandığı sözcüklerin toplan frekansı 137'dir. Bu kavramlar ve frekansları şu şekildedir:

NO	KELİME	FREKANSI
1	deniz	40
2	sahil	15
3	gemi	10
4	dalga, derya, kıyı,yelken,	8
5	sandal	4
6	dalgalanmak, ummân	3
7	bahr, dalgalı, kayık, koy, kürek, liman, med	2
8	bâdbân(yelken), dalgıç, ebhâr (denizler), fülk, keşti, körfez, kumsal, lenger (gemi zinciri), mersâ (liman), mevc, nâhudâ (gemi kaptanı), olta, vapur, yelkenli, zevrâk (kayık), zevrâkçe (küçük kayık)	1

Tablo 3

Deniz coşkunluğun, sonsuzluğun ve özgürlüğün simgesidir. Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde, deniz ile ilgili diğer kavramlar da bu anlamı pekiştirir:

Bir yaz sonu yelkenleri sönmüş gemilerden

Son boşluğu gördük güneşim battığı yerden

Bir sarp uçurumdur denizin ufku denen yer

Ömrün kısa rü'yâsına değmez bu seyâhat

(BŞ, syf 19)

Bir keşti – î hayâl ile âfâka yelken aç

Deryâyı dinle gör nice esrar söylenür

(DEB EŞR)

Denizin sesi şâiri derinden etkiler; bu ses kimi zamân bir mûsıkîdir:

Daldım coşup giden denizin mûsıkisine

(HH, KGK)

Binlerce ağızdan bir ilâhî gibi engin

Sesler denizin ufkunu uçtan uca sardı

(DE, KGK)

Altında gür deniz ki ezelden köpüklüdür

…

Hiç durman gürültüsü bir türküdür, geniş,

Milyonca haykırış dolu, milyonca sesleniş

(U, KGK)

Tabiat içinde *bitki ve çiçek adları* da önemli yer tutar; toplam frekansı 114'tür. Bu kavramlar ve frekansları şu şekildedir:

NO	KELİME	FREKANSI
1	gül	60
2	ağaç	11
3	lâle	10

4	yaprak	9
5	çiçek	5
6	sünbül	3
7	ezhâr (çiçekler), yonca, sarmaşık, zevâhir (çiçek)	2
8	defne, gülşen, karanfil, lâlezâr, menekşe, şükûfe (çiçek), yasemin, zambak	1

Tablo 4

Gül, Türk edebiyatında her zamân en çok sözü geçen çiçektir. Kimi zamân sevgili kimi zamân şarabın rengi kimi zamân da mutluluğun simgesidir. Yahyâ Kemâl'in en çok kullandığı çiçek ismi de güldür.

Zamân o gül gibi gül görmemiş zamân olalı

Gülün güzelliği dilerde dâstân olalı

(SM, EŞR)

Ey gül sükûta varmağı emreyle bülbüle

Gülşende mest-i zevk olan ahbâb uyanmasın

(ÇG, EŞR)

Bir hayli yıldır açtığı yok gonca-i gülün

Feryâdı gelmez oldu bu gülşende bülbülün

(GG, EŞR)

Hâfız'ın kabri olan bahçede bir gül varmış

Yeniden her gün açarmış kayan rengiyle

(RÖ, KGK)

Bülbülden o eğlencede feryâd işitilmez,

Gül solmayı mehtâb azalıp bitmeği bilmez,

(VU, KGK)

Her sabah başka bahâr olsa da ben uslandım,

Uğramam bahçelerin semtine gülden yandım

(BU, KGK)

Altın kadeh her elde, güneş her gönüldedir;

İspanya varlığıyla bu akşam bu güldedir

(ER, KGK)

Lâle ise şiirlerde 10 defa kullanılmıştır.

Bir iki lâle tutup şimdi hem zamân yerine

Sükûtu kullanırız (bir tepede) ekseri nişan yerine

(BŞ, syf 22)

Ey şimdi genç ölen, kalacak dilde zikrimiz

Biblos'da lâleler gibi soldukça bikrimiz

(BK,KGK)

1.1.2 Zaman İle İlgili Kavramlar

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde zamân ile ilgili kavramlar önemli bir yer tutar. Şâir duygularını ifâde ederken bu duyguları, içinde bulunulan zamânın bir parçası gibi görür âdeta. Şâirin zamân ile ilgili sözcüklerinin frekansı, bütün şiirlerinde toplam 1027' dir. Zamân ile ilgili kavramlar ve frekansları:

NO	KELİME	FREKANSI
1	gün	72

2	gece	62
3	zaman	55
4	ömür	50
5	artık, yaşamak	40
6	bahar, devir,	32
7	akşam, yıl	30
8	bugün	25
9	saat, şeb,	24
10	şimdi	23
11	vakt	22
12	yaz	20
13	ân, dem, sonra	17
14	hâlâ	15
15	sabah	14
16	dün, mevsim	13
17	birden, evvel, fecr	12
18	bazan, sene	11
19	hazan, lahza, yer yer,	10

20	asır, dâimâ, gâhî	9
21	geçmiş, önce, yaş	8
22	bayram, dakika, devre, ezel, ezelî, sonbahar,	7
23	dehr, eyyâm, mâzî, müdâm, nihâyet	6
24	defa, hafta, leyâl, saniye, tarih	5
25	ebedî, gelecek, leyl, şâm	4
26	âhir, ânî, ansızın, bazı, bekâ, çağ, gene, gündüz, hengâm, henüz,Mart, Mayıs, Nisan, subh	3
27	Ağustos, âkıbet(sonunda), bâki, er, erken, geç, hemen, ihtiyarlık, mukmîr (mehtaplı gece), müddet, rûz, teşrin	2
28	âtî, dâim, el'an (hâlâ), eshâr (sabah), gaaib, gâh ü bî-gâh (vakitli vakitsiz), hemdem, her-bâr (dâimâ), ile'l ebed, kış, kışın, müebbeden, nâgâh, nâgehan, sayf (yaz), sermedî (sürekli), şafak, şimdengerü, şitâ, vâde, vehleten, yarın	1

Tablo 5

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde "*gün"* kavramı (gün,eyyam,bugün, rûz) zaman ifâdeleri içinde en çok kullanılandır. Frekansı 105' tir. *"Gün"* şâir için kimi zaman belirli bir günü kimi zaman da geniş bir zaman dilimini içine alır:

Cennette bugün gülleri açmış görürüz de

Hâlâ o kızıl hâtıra titrer gözümüzde.

(A, KGK)

Hepsi der : << Hangi şehir görmüş onun gördüğünü?

Bizim İstanbul' u fethettiğimiz mutlu günü! >>

(İFGÜ, KGK)

Ben yolcuyum bugün. Yolun ufkunda Çamlıca

Hâlâ görünmüyor;

(KD, KGK)

Rıhtımda kalanlar bu seyâhatten elemli,

Günlerce siyâh ufka bakar gözleri nemli.

(SG, KGK)

Mâzî köyünde, hâtıralar gölgesinde kal!

Yaklaştığın tabiati günlerce seyre dal

(GE, KGK)

Yahyâ Kemâl'in zaman ilgili olarak, geceyi ifade eden kavramları da sık kullandığını görürüz.Bunların toplam frekansı 95' tür. Şâir *gündüz*ü ise 3 defa kullanmıştır. Gece şâir için bâzen hüzün ve yalnızlık ifâde eder:

Bin yıldan uzun bir gecenin bestesidir bu

Bin yıl sürecek zannedilen kar sesidir bu

…

Sandım ki uzaklaştı yağan kar ve karanlık

Uykumda bütün bir gece Körfez'deyim artık!

(KM, KGK)

Ancak çoğunlukla sevgili ile buluşma ve mutluluk ifâde eder.

Eyyâm geçer şâm da sürmez şeb olur

Aşk ehli hiredmend ise Cem-mezheb olur

Derk etmemek isterse günün geçtiğini

Hem câm ile hem yâr ile leb-ber-leb olur.

(R8, R)

Yaşamak zevki her saatte esen,

Dâimâ nurlu bir geceydi zamân.

(EP, KGK)

Bu şeb mest ol ki tâli' vâsıl-ı yâr etti sansınlar

Hurûş-ı neşve câm-ı vaslı serşâr etti sansınlar.

(ZE, EŞR)

Akşam ise Yahyâ Kemâl için tabiatten ayrılmaz bir bütündür ve şâiri mutlu eden bir zamân dilimidir.

Rü'yâ gibi bir akşamı seyretmeğe geldin

Çok benzediğin memleketin her tepesinde.

(BT, KGK)

Git bu mevsimde gurup vakti Cihangir'den bak!

Bir zaman kendini karşındaki rü'yâya bırak!

(HŞ, KGK)

Kandilli'de eski bahçelerde,

Akşam kapanınca perde perde,

Bir hâtıra zevki var kederde.

(AKM, KGK)

Zamân sözcüğünün frekansı ise 55' tir ve en çok kullanılan sözcüklerden biridir. Bu kavram bazen süresi belli olmayan bir dönemi ifâde ederken bazen da somut bir varlık gibi düşünülmüştür.

Artık demir almak günü gelmişse zamândan,

Meçhûle giden bir gemi kalkar bu limandan.

(SEG, KGK)

Çık tayy-ı zamân et açılır her perde

Bir devr geçir istediğin her yerde

Ben hicret edip zamânımızdan yaşadım

İstanbul'u fethettiğimiz günlerde

(HŞ, R)

En uzun nağmesiyle bir müddet,

Gaşyeder yer yüzünde dinliyeni;

Bir zaman gökyüzünde yalnız o ses

(GEB, KGK)

Bir hazzı tükenmez gece sanmakla zamânı,

Görmezler ufuklarda şafak söktüğü ânı.

(VU, KGK)

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde *ömrün* frekansı ise 50' dir ve en çok kullanılan sözcüklerden biridir. Bu sözcük ölüm ve hayatın son zamanlarını anlatırken daha çok kullanılmıştır.

Sende birçok geceler geçse tükenmez hazla…

Kapasam böylece ömrün bu güzel yaprağını.

(R, KGK)

Bir kerre sevip vuslata erdiyse cihanda,

Ömrün iyi rü'yâsına dalsın, uyusun rûh.

(BDM, KGK)

Ölmek değildir ömrümüzün en fecî işi,

Müşkül budur ki ölmeden evvel ölür kişi

(DÜ, KGK)

Ömrün sonu akşam gibi gittikçe kararsa

Son bahçede son kuşlar uzaklaşsa Boğaz'dan

(BŞ, syf. 31)

Ömür, şâir için güzel yaşanması, değeri bilinmesi gereken bir zamandır:

Geçmiş günü dil bağlayârak yâd etme

Ferdâ ki henüz gelmedi feryâd etme

Ferdâ ile âtiye sakın kurma temel

Hoşhâl geçir ömrünü berbâd etme.

(BŞ, syf. 39)

Bir ömr-i âşıkâneye bir dem rehâ gerek

Bedr-î temâmıma nazarın değmesün felek

Meclisde ayş ü nûş bu şeb meşrebimcedir.

(SR, EŞR)

Artık sözcüğünün frekansı 40'tır. Bu sözcük şu andan sonrasını anlatır. Bu da Yahyâ Kemâl'in yeni başlangıçlara, ne kadar önem verdiğini anlatır.

Artık demir almak günü gelmişse zamandan

Meçhûle giden bir gemi kalkar bu limandan

(SEG, KGK)

Lâkin bu ikinci varlığımda,

Son devrede, ihtiyârlığımda,

Artık çekilince söz ve sazdan,

Ömrüm İç-Erenköyü'nde geçsin.

(BM, KGK)

Bozulmuş anlıyorum, çıktığım seyâhatte

Cihan ve ben değiliz artık eski hâlette

(YD, KGK)

Fânî ömür biter, bir uzun sonbahâr olut

Yaprak çiçek ve kuş dağılır târümâr olur

Mevsim boyunca kendini hissettirir vedâ

Artık bu dağdağayla uğuldar deniz ve dağ.

(SB, KGK)

1.1.3 Duygu ile İlgili Kavramlar

Duygu kavramı ile ilgili seçilen sözcükler elbette ki kişinin yaşamının ve kişiliğinin yansımasıdır. Yahyâ Kemâl' in hayatının büyük bir bölümü yurt dışında geçmiş, dolayısıyla bu, şiirlerine hasret, hüzün, hicran olarak yansımıştır. Özellikle Eski Şiirin Rüzgârıyla isimli şiir kitabında duygularını gönül aşk sevdâ olarak ifâde etmiştir. Şiirleri, kimi zamân bir güzele kimi zamân da vatanın her hangi bir köşesine duyduğu hasreti aşkı anlatmıştır. Şâirin, şiirlerinde duygu kavramı ile ilgili sözcüklerin toplam frekansı 742' dir. Bu kavramlar ve frekansları şu şekildedir:

NO	KELİME	FREKANSI
1	gönül,	61
2	aşk	57
3	kalp	42
4	sevmek	27
5	cânan	22
6	hüzün	19
7	hazin, neşe	17
8	sevdâ	15
9	derd, his, nevâ	14
10	keder, yâr	12
11	âşık	11
12	âh, hicran, sevgili	10
13	ağlamak, duygu, haz, mesud, şen, vecd	9
14	manevî	7
15	cûşiş, girye (ağlama), mutlu, sezmek	6
16	azim, bahtiyar, gamlı, hasret, heves, huzur, ilham, kâm (istek), keyf, korku, safâ, yâran	5
17	acı, azâb, coşmak, gam, melâl, rahat, rikkat, saadet, sevgi, vehm	4
18	dalgın, garâm, gayz (öfke), huzûz, kahr, kederli, mâtem, merhamet, muhabbet, mübtesim, sevişmek, sızı, sitem, şeyda, ürpermek, vefâ	3
19	acımak, ahzan, asabiyet, cebîn (korkak), coşkun, dilâra, dil-âviz (gönül alan), dilşâd, elem, endişeli, eşk, ferah, ferahlamak, ferahlık, gözyaşı, hassas, hırs, ibtisam (gülümseyen), kıskanmak, korkulu, küskün, melâli, mest, naz,	2

	sevinç, sızlamak, şâdân, şâmdân, ümîd, üzgün, ye's	
20	âmâl (istek), asabî, çile, dildâdegân (âşık), dilmestî, dilrubâ, elemli, emân (korkusuzluk), emn, esef, fuad, gam-efken, girye-fezâ (ağlatan), gufrân (merhamet), gurur, handekâr (gülen), handenümâ, hande-vere, hazen, hecr, hevâ, içlenmek, inâd, kızgın, korkmak, korkunç, küsmek, küşad (mutlu), mahsud (kıskandırma), mâil (hevesli), mihnet, mübkî (ağlatıcı), nâşâd, nazlı, nefret, neşat, perestiş (şiddetli sevgi), râif (merhametli), sürûr (sevinç), şâdgam (sevinçli), şagaf-nisar (sevgi saçan), şîven (matem), ürküntü, üzülmek, üzüntü	1

Tablo 6

Gönül sözcüğünün frekansı 61' dir ve en çok kullanılmış olan sözcüktür. *Kalb* ise 42 defa kullanılmıştır. Yine kalp anlamındaki *fuâd* ise 1 defa kullanılmıştır. Gönül çoğunlukla, Yahyâ Kemâl' in şiirlerinde ayrı bir varlık, seslenilen bir canlıdır.

Gönül hem aşka yan hem haşr ü neşr ol şûle-î meyle
Görenler sevdiğin ihrâk bi'n-nâr etti sansınlar
(ZE, EŞR)

Yer yer serildi gülşene kâlîçe-i çemen
Meyyâl-i cû mukayyed-i bâd olmadın gönül

Sad hayf o sayd olunmayan âhûya dûş olup
Bir kere neşve-yâb-ı murâd olmadın gönül
(ŞOG, EŞR)

Gönlüm bu sevincin halecâniyle kanatlı

Bir tâze bahâr âlemi seyretti felekte.

(S, KGK)

Silkin ve sâkin ol! dedim, âvâre gönlüme,

Artık kederli hisleri bir bir içinden at!

(GZ, KGK)

Bîçâre gönüller! Ne giden son gemidir bu!

Hicranlı hayâtın ne de son mâtemidir bu!

(SEG KGK)

Bir zirveye konmayan hümâdır ki gönül

Âzâdeliğin hevâ-yı şevkinde yaşar

(SER, R)

Kalb de üzüntünün, aşkın bâzan da inancın târifidir

Kalbim zaman zaman bu haberlerle burkulu

Zihnim düşünceden dağınık, gözlerim dolu.

(DD, KGK)

Tâ içindendi gelen hıçkırığı,

Kalbinin vardı derin bir kırığı.

(NA, KGK)

Rum vezîr, eski manastırda ederken secde,

Kalbi çok dolduran îmân ile gelmiş vecde.

(KM, KGK)

Aşk bâzen bir sevgili bâzen de vatanı içindir. Yahyâ Kemâl' in şiirlerinde, *aşk ve âşık* sözcüklerinin toplam frekansı 68' dir.

Cümle lezzetten lezîz iksirsin ey zehr-i aşk

Zevki derdinden alan her rûh dermandan geçer

(GA, EŞR)

Kemâl âvâz-ı lâhûtiyle naklet kıssa-î aşkı

Hudâ Dâvûd' u bâlâdan negamkâr etti sansınlar

(ZE, EŞR)

Bezminde şeb-be-şeb leb-i cânan lîsân-ı aşk

Ateş-misâl olur mu sen âteşden olmasan

(HİG, EŞR)

İstanbul'un öyledir bahârı;

Bir aşk oluverdi âşinalık….

(EB, KGK)

Mehlika Sultan' a âşık yedi genç

Gece şehrin kapısından çıktı

(MS, KGK)

Aşk şâire acı verir kimi zamân ancak *sevgi* ve *sevdâ* güzel duygular için kullanılmıştır Yahyâ Kemâl' in şiirlerinde.

Yine sevdâya kanatlansam azîz İstanbul!

(R, KGK)

Ey sevgi anladım bu uzaktan sadâ ile,

Ömrün yegâne lezzetidir hâtıran bile

(HA, KGK)

Doğrulduğumuz ufka giderken…

Sevdâlı yüzüşlerle, yunuslar

Yol gösteriyordu.

(İSU, KGK)

Yahyâ Kemâl' in şiirlerinde önemli bir nokta da " *cânan*" sözcüğünün sıkça kullanılmış olmasıdır. Şâir belki meçhûl bir sevgili için bu sözcüğü kullanmıştır. Erenköyü ' nde bahâr şiirinde;

Cânan aramızda bir adındı.

Şîrin gibi hüsn ü âna unvan

diyerek şâirin sevgiliye bu isimle hitâp etmeyi seçtiğini anlıyoruz. Bu sözcüğün frekansı ise 22' dir.

Cânanla gezdiğim kıyılar, sürdüğüm hayat

(İY, KGK)

Bu derin zümrütte

Biz de cânanla beraber varız

(F, KGK)

Kâm olmadık müsâferetin bu âlemin

Cânanla meyle son günü ey mevt sendeyiz

(AHG, EŞR)

Hazar da erse Kemâl el çeker mi cânandan

Lebinden om mehe îmâ-yı arzû dökülür.

(HG, EŞR)

Yaşıyan her fânî

Yaşıyan rûh özler

Her sıkıldıkça arar

Dar hayâtında ya dost ufku, ya cânan ufku

(UF, EŞR)

Bir uykuyu cânanla berâber uyuyanlar,

Ömrün bütün ikbâlini vuslatta duyanlar

(VU, KGK)

Bir hıyâbandır ki hasret kûy-ı cânandan geçer

Her geçen cânâna peyvest olmadan candan geçer.

(GA, EŞR)

Aşk, sevgi, sevdâ gibi duygulanmaların yanı sıra *hüzün, hasret* gibi insanı üzüntüye boğan duygular da Yahyâ Kemâl' in şiirinde yer bulmuşlardır. Şâiri hüzünlendiren kimi zamân bir yer kimi zamân da ömrün bir dönemidir.

Fânî ömür biter, bir uzun sonbahâr olur

…

Günler hazinleşir, geceler uhrevîleşir

(SB, KGK)

Hicran gün ortasında öten bir horoz gibi

Seslendi pek vakitsiz… içim yandı ansızın.

(HA, KGK)

Sindi sîmâsına akşam hüznü,

(NA, KGK)

Balkan şehirlerinde geçerken çocukluğum

Her lâhza bir alev gibi hasretti duyduğum.

(AD, KGK)

Yıllarca uzaklarda yaşarken,

İstanbul' u hicranla tahayyül, beni yordu

(İSU, KGK)

1.1.4 Yer ile İlgili Kavramlar

Yahyâ Kemâl yurt dışında bulunduğu yıllarda vatan özlemini dile getirirken; yurda döndükten sonra da İstanbul'da gezip gördüğü yerleri, buralarda ilgili hislerini şiirlerinde anlatmıştır. Bu yerleri anlatırken ya da doğanın zamân içindeki değişimine şâhid olurken yer kavramlarını kullanmıştır. Bu kavramların toplam frekansı 503'dir. Yön ile ilgili sözcükler de yer kavramı için değerlendirilmelidir. Yön bazen şâirin özlemini duyduğu bir yeri ya da tabiatın, manzaranın kendisinde uyandırdığı duyguları anlatmada kullanılmıştır. Yön ile ilgili kavramların toplam frekansı ise 289' dur. Bu kavramlar ve frekansları şu şekildedir:

NO	KELİME	FREKANSI
1	yer	86
2	âlem	50
3	dünya	40
4	yol	38
5	cihan	37
6	şehir	26
7	semt	17
8	diyâr	16

9	gurbet	15
10	ülke	13
11	meydân	12
12	kâinat	11
13	ev, hudut, kasr	8
14	bura, dehr, serhâd, sokak	6
15	ada, yeryüzü	5
16	dergâh, dîvan, köy, sahn (avlu)	4
17	mihrâbâd, oda, saha, saray, seray, zemîn	3
18	baharâbad, gerdûn (dünya), hıyâban (yol), kâşâne, kişver (memleket), kûy, kuyu, rûy, sûr, şâhrâh, zevkâbâd	2
19	avâlim (dünya), belde, berr, cây (yer), cevânib (taraflar), cilvegâh, el (yer), girdigâr (dünya), hâkdân (dünya), hayalhane, hüsûn (kaleler), iklim (yer), itler, kara (yer), kazâ, köşk, mahal, mahalle, mâtemhâne (dünya), meferr (firar edilecek yer), mekân, merhale, ortalık, öte, râh, sâf, üsküdar (konaklanılan yer),yaka	1

Tablo 7

Şâirin bu konuda en çok kullandığı sözcük "*yer*" dir ve frekansı 86'dır. Aynı anlamdaki *iklim, cây, el* sözcükleri de birer defa kullanılmışlardır.

Gönlümle oturdum da hüzünlendim o' yerde,

Sen nerdesin, ey sevgili yaz günleri nerde

(Ö, KGK)

Her gezmeğe çıkmasıyla her yer

Bir zevkini andırır bahârın

(Mİ, KGK)

En sevilmiş ve gezilmiş yeri var;

Üç taraftan denizin sardığı yer.

(F, KGK)

Hûrr ufuklarda donanmış iki yüz pâre gemi

Yeni doğmuş aya baktıkları yerden geliyor;

O mübârek gemiler hangi seherden geliyor?

(SBS, KGK)

Cihan, dünyâ (dehr) ve âlem sözcükleri Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde en çok kullanılmış yer kavramlarıdır. Bu sözcüklerin sıklığı şâirin dünyaya ve hayata çok geniş bir açıyla baktığını gösterdiği kadar gezip gördüğü yerlerin çoğunluğunu da anlatır. Bu sözcüklerin toplam sıklığı 131'dir.

His var mı bu âlem de nekahet gibi tatlı?

Gönlüm bu sevincin halecâniyle kanatlı

Bu taze bahâr âlemi seyretti felekte

(S, KGK)

Bir kerre sevip vuslata erdiyse cihanda,

Ömrün iyi rü' yâsına dalsın, uyusun rûh.

(BDM, KGK)

Cihâna bir daha gelmek hayâl edilse bile

Avunmak istemeyiz böyle bir teselliyle

(RA, KGK)

Yıldızlar ülkesinde açıldıkça yükseğe,

Başlar hayâl edindiği âlem görünmeğe.

(U, KGK)

İnsanlar anlaşıldı. Cihânın da sırrı yok.

(DÜ, KGK)

Dalga kıvrımları ardında büyür tenhâlık,

Başka bir çerçevedir, git gide, dünyâ artık

(DT, KGK)

Yol, diyâr, semt ve şehir sözcüklerinin sık kullanılması şâirin çok yer gezip gördüğünü gösterir. Bu sözcüklerin toplam frekansı da 97'dir.

Koca Mustâpaşa var, câmii var, semti de var.

(KM, KGK)

Firûze kubbelerle bizim şehrimizdi o.

Kalbimde bir hayâli kalıp kaybolan şehir!

(KŞ, KGK)

Bugün ne semtine baksam, çiçek, çimen yaprak!

(MM, KGK)

Kuşlar gibi yalnız, yapayalnızdım açıkta

Şehrin eleminden bir uzak merhaledeydim

(DE, KGK)

Yine dün geçtim o yoldan;

Aynı raylarda tirenler geçiyor…

(AH, KGK)

Yön ile ilgili söcükler de yer kavramının bir parçasıdır. Bu sözcüklerin toplam frekansı ise 289'dur. Bu kavramlar ve frekansları şu şekildedir:

NO	KELİME	FREKANSI
1	iç	44
2	uzak	31
3	karşı	26
4	üst	20
5	taraf	19
6	orta	16
7	yan	13
8	yakın	12

9	alt, arka	10
10	ara	8
11	etrâf, şark, üzre	7
12	ard	6
13	cephe, çepçevre, kenar, ön	4
14	derûn, sağ	3
15	cânih, civar, dâhil, dûr (uzak), fevk (üst), irağ, pes (arka), pîş (ön), sol	2
16	açıkta (denizin ortasında), cenûb, dış, mağrib, maşrık, merkez, peş(inde), pîşgeh(ön), ser-te-ser (baştanbaşa), sû-be-sû (taraf taraf), sûy (taraf), uç, zîr (alt)	1

Tablo 8

Bu kavramlar içinde dikkati çeken *uzak* sözcüğünün frekansı 31 iken *yakın* sözcüğünün 13 kez kullanılmış olmasıdır. Bu da şâirin gurbette geçen yıllarının şiirine yansıması olarak değerlendirilebilir.

Yıllarca uzaklarda yaşarken,
İstanbul'u hicranla tahayyül, beni yordu.
(İSU, KGK)

Gurbette duyduğum sonu gelmez hüzünleri,
Yaprakların döküldüğü hicranlı günleri,
Andım birer birer, acıdım kendi hâlime
Aksetti bir dakîka uzaktan hayâlime
Tenhâ Emirgân'ın Çınaraltı'nda kahvesi,
Poyrazla söyleşir gibi yaprakların sesi
(HH, KGK)

Akşam, güneş artık deniz ufkunda silindi,
Hulyâ gibi yalnız gezinenler köye indi,

Ben kaldım, uzaklarda günün sesleri dindi,
Gönlümle, hayâlet gibi, ben kaldım o yerde
(Ö, KGK)

"Uzak" şâirin öteki âlem için kullandığı bir sözcüktür aynı zamanda:

Hiç şaşmayan saat gibi işler durur kader,
Birgün saat çalar… Çok uzaktan gelir haber
(GE, KGK)

Ne saadet! Bu taraflarda, her ülfetten uzak,
Vatanın fâtihi cedlerle berâber yaşamak…
(KM, KGK)

Taraf ve etraf sözcükleri ise daha dar alanlar için kullanılmış yön kavramlarıdır. Toplam frekansları 26' dır.

Hâkimdi yerde ufka kadar uhrevî vakar;
Bir çeşme vardı her tarafından ziyâ akar;
(OTA, KGK)

Mayıs, çiçekleri, etrâfa öyle bir yaydı
(MM, KGK)

Baktı etrâfına ürkek ürkek
Dedi:<< Tenhâda bu ses nolsa gerek?>>
(NA, KGK)

1.1.5 Din ile İlgili Kavramlar

Yahyâ Kemâl ilk dinî eğitimini çocukken annesinden almıştır. Yazıcıoğlu'nun Muhammedî adlı eseri annesinin şâire verdiği dinî eğitimde önemli yere sahiptir. Şiirlerinde bu esere de sıkça rastlamaktayız. Şâirin şiirlerinde ağırlıklı olarak işlediği temalardan biri de dindir. Bu kavramla ilgili sözcüklerin toplam frekansı 473'tür. Bu kavramlar ve frekansları şu şekildedir:

NO	KELİME	FREKANSI
1	rind	19
2	ilâhî, kader	14
3	Allah	13
4	cennet, mey, Rabb	12
5	câm	10
6	bezm, Hakk, ilâh, tekbîr, vecd	9
7	îman, mâbed, mugan, Muhammedî, rahmet, sâgar	7
8	âhiret, eren, İslâm, melek, mübârek, şükür, Yârab	6
9	günah, hilkat (yaratılma), ukbâ (âhiret)	5
10	câmi, enelhak, ezan, haram, haşr, lâhut (ulûhiyet âlemi), muğbeçe, nûr, Tanrı, vahdet	4
11	baht, din, duâ, ferdâ (âhiret), Hâlık, kazâ (kader), Kibriya (Hz. Muhammed), mahşer, mümin, Müslüman, peygamber, sâki, tevhid, tevekkül, uhrevî, ümmet	3
12	Ateş, câhim (cehennem), dünyevî, ferişte, hilâfet, iftar, kadeh, kıyamet, kul, küffâr, ledünnî, manastır, meclis, Mesih, mezheb, mihrâb, Muhammed, oruç, peymâne, piyâle, rehâ, secde, semâvîlik, şeriat, tapmak, tevbe	2
13	Allahu Ekber, âyet, âzâdelik, bâde, Bağ-ı İrem (cennet), beddua, berîn (kutsal), câiz, cemâlullah, Cibril, cinân (cennetler), Dâvud, deyr, dindar, dilmesti, döner (devran), elest, elhâk, evliyâ, Fahr-ı Âlem, firâk, firiştegân (melekler), hâfız, halife, Hallâk, havra, huld, iblis,	1

	ihram, imâm, ittikâ (Allah korkusu), iyman, Kaadir-i Mutlak, kâfir, kenisâ, Kirdigâr (Allah), kutsî, külah, Melâmi, melâik, Meryem, Mesîhâ, Mevlevi, minâre, molla, mücâhidîn, müftî, müselman, Müste'an (Allah'ın sıfatı- kendinden yardım istenilen), nebevî, nebî, nigârhâne (puthâne), nihâd (yaratılış), oruçlu, oruçsuz, papa, pîr, putperest, râhibe, Ramazan, risâlet, Rûhu'l-Kudüs (Cebrâil), sahbâ, Salâh (dine bağlılık), sebû, Sirâfil, Sûr, (Hz.) Süleyman, şeytan, tecelligâh, tecvîz, tekbir-serâ, tıynet, tövbekaran, Tûr, zâhid, zühd	

Tablo 9

Din konusunda Allah ile ilgili (*Rabb, Kirdigâr, Kaadir-i Mutlak, Yârab*, *Tanrı, Allah, Hakk, Hudâ, Hâlık, Hallâk*) sözcüklerin toplam frekansı 58'dir ve en çok kullanılmış olan sözcüklerdir.

Bir kutba bağlı cümle gönüller bir olmalı
Mâdâm kâinâtta birdir Hudâları
(TO, EŞR)

Nevbet çalınca rihlet-i milk-î sükûn içün
Allah'adır tevekkülümüz îtimâdımız
(BGT, EŞR)

İkbâl içün mevâid-i iblîse kanmazız
Hakk'ın Kemâl-i lûtfunadır istinâdımız
(BGT, EŞR)

Her rind-i Hak dolup boşalan bir piyâleden
Dünyâyı refte refte saran bir ziyâ içer
(KG, EŞR)

Kalkup Hudâ'ya doğru açılmış sefînede
Erbâb-ı neşve mest gider nâhudâ içer
(KG, EŞR)
Bir zümre odur Hâlık-ı Mutlak dediler
Bir benzeri yoktur bu muhakkak dediler
Bir kere görenlerse o Rabb-ı Ezel' i
Dilmesti-i rü'yetle enelhak dediler
(VV, R)

Sâgar, mey, peymâne, câm Yahyâ Kemâl' in şiirlerinde sıkça kullanılmış sözcüklerdir. Ancak bazen dinî kavramlar olarak kullanılmışlardır.

İksîri içenler ezelî sâgar' den
Mestî-i melâmetle geçerler ser' den
Bir kere enelhak diyen erbâb-ı dil' e
Hallâak-ı avâlim görünür her yerden
(FBA, R)
Seyreylediğin semâ-ı Mevlânâ' dır
Devreyliyen ecrâm-ı cihân-ârâdır
Sağ elden uzattıkları peymânelere
Gülrenle sebûlardan akan sahbâdır.
(Ş, R)
Ömrün şu biten neşvesi tâm olsun eren
Son meclisi câm üstüne câm olsun erenler

Şükranla vedâ ettiğimiz câm-ı fenâya
Son pendimiz ahlâfa devâm olsun erenler
(VG, R)

Rind sözcüğünün frekansı 19' dur ve din ile ilgili sık kullanılmış bir sözcüktür:

Ölüm âsûde bahâr ülkesidir bir rinde

(RÖ, KGK)

Dindar adam tevekkülü, rikkatle herkese
İsâ'yı çarmıhında, uzaktan hatırlatır.
Bir arslan esniyor gibi engin vakar ise
Rind' in belâya karşı kayıdsızlığındandır.

(RH, KGK)

Her gelen rind kanar zevke bu mecliste Kemâl
Cânib-î rahmete son çektiği sâgarle döner

(TCRG, EŞR)

Câizse hârâbat-ı ilâhîde de her şeb
Yâran yine rindân–kirâm olsun erenler

(VG, EŞR)

Vîrâne-i cihanda ne şâhız ne bendeyiz
Rind-î abâ-be-dûş fakîr-î revendeyiz

(AHG, KGK)

Her rind-i Hak dolup boşalan bir piyâleden
Dünyâyı refte refte saran bir ziyâ içer

(KG, EŞR)

1.1.6 Ses ile İlgili Kavramlar

Ses ile ilgili kavramların çokluğu Yahyâ Kemâl' in şiirlerine canlılık ve âhenk getiren bir unsurdur. Canlı varlıkların yanı sıra cansız varlıkların ya da nesnelerin sesleri ile ilgili sözcüklerin çokluğu şâirin şiirlerinde belirgin bir unsurdur. Zaman zaman bu sesler müzik kavramıyla yoğrulmuştur. Ancak bazen de anlatılan kavram yada nesneye canlılık kazandırmak için kullanılmıştır. Yahyâ Kemâl' in şiirlerinde dikkati çeken bir nokta ses ile ilgili kavramların sessizlikle ilgili kavramlardan çok olmasıdır. Ses ile ilgili sözcüklerin frekansı 244 iken sessizlik kavramlarının frekansı 32' dir. Bundan şu sonucu çıkarabiliriz ki, Yahyâ Kemâl' in eserlerindeki varlık nesne yada

durum sözcükleri, yaşayan ortama etkin olarak sesleriyle katılan unsurlardır. Ses ile ilgili kavramlar ve frekansları şu şekildedir:

NO	KELİME	FREKANSI
1	demek	62
2	ses	25
3	söz	17
4	duymak	16
5	dinlemek	14
6	sükûn	13
7	sadâ	9
8	feryâd, sessiz	8
9	seslenmek	6
10	hurûş (gürültü)	5
11	âvâz, hengâme, sessizlik, susmak	4
12	bank (ses), çağıldamak, gürlemek, gürültü, hamuş (ses), haykırmak, ötmek, velvele	3
13	akis, hâtıf (görünmeden sesi gelen), haykırış, hitâb, işitmek, kişneme, lâl, nâra, nevâgir (sesli), sedâ, sesleniş, sûrâh (çığlık), sükûnet, uğultu, zî-sükûn (sessiz)	2
14	belâgat (düzgün söz söyleme), çığlık, enî (inilti), farfara, hemâvaz, hıçkırık, ıssız, işitilmez, kahkaha, kükremek, nîdâ, pürvelvele, ra'dı (ses), salâ, savt (ses), suhan, ulurken, vâveyla, vızıltı, yaygara, zeyn (ses)	1

Tablo 10

Demek fiili ses kavramları içinde 62 sıklığı ile en çok kullanılmış olandır. Ancak bu çok yaygın bir fiildir ve bu kadar sık kullanılmış olması normaldir.

Ses sözcüğü de 25 frekansı ile en çok tekrar edilenlerdendir. *Nal ve top sesleri* fetihlerin habercileridir:

Aynı top sesleri bir bir geliyor her yandan

…

Gökte top sesleri bir bir nerelerden geliyor?

…

Deniz ufkunda bu top sesleri nerden geliyor?

(SBS, KGK)

Lâkin kalacak doğduğumuz toprağa bizden

Şimşek gibi bir hâtıra nal seslerimizden!

(MT, KGK)

Tabiat da sesiyle varlığını gösterir kimi zaman:

Sâkin Emirgân'ın Çınaraltı'nda kahvesi,

Poyraz serinliğindeki yaprakların sesi.

(MK, KGK)

Sesler, denizin ufkunu uçtan uca sardı.

(DE, KGK)

Bu sahillerin seslenir her yerinden

Derinden, derinden, derinden,

Hazin günlerin derbeder mûsıkîsi

(MV, KGK)

Sadâ, bank ve suhan sözcükleri de özellikle Eski Şiirin Rüzgârıyla adlı eserinde çok kullandığı ses kavramlarıdır.

Emr-î bülendsin ey ezân-ı Muhammedî

Kâfi değil sadâna cihân-ı Muhammedî

(EZM, EŞR)

Şi'rinde bir kelîm-i semâvî sadâ sı var

Ey Tûr'dan kelâm-ı ilâhîyi gûş eden

(TUM, EŞR)

Karışsın cân ü cânan yükselen bank-i enelhakla

Şerîat bir dahî Mansûr'u ber-dâr etti sansınlar

(ZE, ESR)

Kemâl Hâfız'a hayran fuâd Hayyâm'a

Suhande fâris-i meydân olur gönül gönüle

(G, ESR)

İnsan dışındaki varlık ya da kavramlara ait sesler de çoğunlukla yansımalardan türemiş olarak kullanılmıştır.

Sanırım ismini kuşlar heceler

Seni söyler bana dağlar dereler

Su çağıldar kuzular kırda meler

Seni sözler bana dağlar dereler

(TA, EŞR)

Artık bu dağdağayla uğuldar deniz ve dağ

(SB, KGK)

Ve serin serviler altında kalan kabrinde

Her seher bir gül açar; her gece bir bülbül öter.

(RÖ, KGK)

Rüzgârlara benzer bir uğultuyla sulardan,

Sesler geliyor sandım ilâhî kuğulardan

(DE, KGK)

Sessizlik-sükûnet kavramları geceyi anlatmada kullanılmıştır bazen;

Gece sessizliği semtin yayılır her yerine

(KM, KGK)

Gittikçe derinleşir saatler,

Rikkatle, yavaş yavaş ve yer yer

Sessizlik dâima ilerler

(AKM, KGK)

Artık enginleşince mavi sükûn
Artıyor gökyüzünde yıldızlar...
Gece gittikçe başka hâl alıyor.

(MA,KGK)

Ölüm ve sonrası da sessizlikle anlatılmıştır. Yahyâ Kemâl'in bazı şiirlerinde

Geniş kanatları boşlukta simsiyah açılan
Ve arkasından güneş doğmıyan büyük kapıdan
Geçince başlıyacak bitmeyen sükûnlu gece

(RA, KGK)

Gördüm ölüm diyârını rü'yâda bir gece
Sessizlik ortasında gezindim kederlice

Durmuş saat gibiydi durup geçmiyen zamân
Donmuş sükût içinde güneş görmiyen cihân

(OTA, KGK)

Büyük sükûta kadar
Bir garib kuş musun zavallı gönül

(YG, BŞ)

1.1.7 Renkler ile İlgili Kavramlar

Renkler tabiatı ya da duyguları ifâde etmede başvurulan sözcüklerdir. Yahyâ Kemâl' in şiirlerinde, yer, gökyüzü, tabiat ve duygular önemli yer tutar. Bu kavramların ifâdesinde de şâir çoğu zamân renklere başvurmuştur. Renk kavramlarının toplam frekansı 217' dir.

Yahyâ Kemâl' in şiirlerinde *beyaz, siyah, mavi ve kırmızı* en çok kullanılan renklerdir. Bunun yanında şâir, yine renk ifâdesi veren parlaklık ve ışıkla ilgili kavramları da kullanmıştır. Renk ile ilgili kavramlar ve frekansları şu şekildedir:

NO	KELİME	FREKANSI
1	nur	21
2	mavi	19
3	beyaz	10
4	ışık	9
5	siyah, ziya	8
6	ağarmak, karanlık, kırmızı	7
7	koyu, solmak	6
8	kararmak	5
9	çâk (aydınlık), meşale, sararmak	4
10	elâ, firuze, kara, lâ'l, mai, solgun, tenvir (aydınlık)	3
11	ak, aydınlık, berrak, dırahşân (parlak), envâr (aydınlık), gûn (renk), gülrenk, ışıklı, kızıl, kömür (göz), lâciverd, mücellâ, nurlu, sefîde (beyaz), surh (kırmızı), tâbân (aydınlık), târ (karanlık), yeşil, zulmet	2
12	al, âteş-fâm (ateş renkli), avize-nümûn (ışıldayan),aydınlatmak, bembeyaz, câmid (donuk), elvân, firûze-fâm (mavi renkli), gök, gülgûn, hande-fâm (gülüş renkli), iltima (parıldama), kapkara, kıpkırmızı, kumral, kül, lâmia, mor, morartmak, müzehheb (yaldızlanmış), nilgûn, nîran (ışıklar), sapsarı, sarı, semâvî, simsiyah, sönmek (güneş), şâle, tâbiş (parlayış), tavzih (aydınlık), yanmak (parlamak), zalam (karanlık), ziya-feşan (ışık saçan)	1

Tablo 11

Beyaz sözcüğü 11 defa kullanılmışken beyaz ile ilgili kavramların toplam frekansı 22' dir.

Geçtikçe bembeyaz gezinenler üçer beşer;

Bildim ki âhiret denilen yerdedir beşer.

(OTA, KGK)

Gece bülbül ağaran vakte kadar ağlarmış

Eski Şîrâz' ı hayâl ettiren âhengiyle

(RÖ, KGK)

Ne ledünnî gecedir! Tâ ağaran vakte kadar,

Bir mücevher gibi Sünbül Sinan'ın rûhu yanar.

(KM, KGK)

Sıyrıl beyaz karanlık içinden, parıl parıl

Berraklığında bilme nedir hafta, ay ve yıl

(SS, KGK)

Aranırken ayın ölgün sesini,

Soğuk ay öptü beyaz ensesini

(N, KGK)

Siyah sözcüğü olumsuz duyguların, istenmeyen durumların ifâdesi için kullanılır çoğunlukla. Yahyâ Kemâl' in şiirlerinde siyah ile ilgili kavramların toplam frekansı 31' dir.

Bâzan kader, gelen bora hâlinde, zorludur;

Dağlar nasıl bakarsa siyâh ufka öyle bak.

(RH, KGK)

Geniş kanatları boşlukta simsiyâh açılan

Ve arkasında güneş doğmıyan büyük kapıdan

Geçince başlayacak bitmeyen sükûnlu gece

(RA, KGK)

Zâlim saat ihmâl edilen vakti çalar da

Bir ân uyanırlarsa lezîz uykularından,

Baştan başa, her yer kesilir kapkara zindan.

(VU,KGK)

Hâkân-ı Rûm leşkeri yaklaştığın görüp

İran gerektir ağlasa baht-ı siyâhına

(SE, EŞR)

Karanlık ve güneşin sönmesi daha çok zamanla ilgili kavramlardır. Ancak şâirin zamânı anlatmak için renkle ilgili bu sözcükleri de seçmesi sebebiyle bunlar renk ile ilgili kavramlar olarak kabul edilebilir.

Ürperme verir hayâle sık sık
Hep bir kapıdan giren karanlık,
Çok belli ayak sesinden artık.

(AKM, KGK)

Sandım ki uzaklaştı yağan kar ve karanlık,
Uykumda bütün bir gece Körfez' deyim artık

(KAM, KGK)

Bu ateşten yaratılmış yapılar fânîdir
Kaybolur hepsi de bir anda kararmakla batı.

(HAY, KGK)

Mavi de çok kullanılmış renklerdendir ve frekansı 26' dır. Göğün ve denizin rengidir mâvi bâzan da bir çift güzel gözün:

Güneş doğmadan mâvileşmiş Boğazdan,
Nevâ-Kâr açılsın bütün ses ve sazdan,
Ufuklarda sürsün zafer mûsıkîsi

(MV, KGK)

Artık enginleşince mâvi sükûn
Artıyor gökyüzünde yıldızlar…
…
Şimdi sâhil boyunca Maltepe' yi
Köpüren mâvi dalgalar yalıyor

(M, KGK)

Yûnan, Lâtin ve Cermen' i tek cins eden havâ
Esmiş bu mâvi sahile bir mûsıkî gibi

(KD, KGK)

Hâlâ görünür geçen asırlar
Bir bir, koyu mâvi gözlerinde
(Mİ, KGK)
Hâlâ tahattür eyliyorum mavi bir gece
Yattımdı nilgûn korunun bir kenârına
Gördüm göğün nezâre-i firûze-fâmını
Baktım yeşil sitârelerin zıll-ı târına
Hatırladım Lamartin' in ömr-i garâmını
(LİSTİ, BŞ)
Doğmuştu içimde tâ derinden
Yıldızları mâvi bir semânın

Hazzıyle harâb idim edânın
(EB, KGK)
Daldığın mihveri, gittikçe sarar başka ziyâ;
Mâvidir her taraf, üstün gece, altın deryâ…
(DT, KGK)

Kırmızı renk ile ilgili sözcükler Yahyâ Kemâl' in şiirlerinde çoğunlukla güneşi ya da gülün rengini anlatmak için kullanılmıştır.

Elde bir kırmızı kâseyle ufuktan çekilen,
Nice yüz bin senedir şarkın ışık mîmârı
Böyle mâmûr eder ettikçe hayâl Üsküdar,
(HAY, KGK)
Karşı dağlarda tutuşmuş gibi gül bahçeleri,
Koyu bir kırmızılık gökten ayırmakta yeri
(SBS, KGK)
Kızıl güller yaratsın câm-ı gülgûn nâr-ı hasretten
Bu cûşiş âteş-î Nemrûd'u gülzâr etti şansınla
(ZE, EŞR)
Dûşunda şâl-i sürh ile pür-hundu muğbeçe

Bir câm bir de lâ'l-i lebin sundu meğbeçe

(SR, EŞR)

Elâ elbette gözün rengidir.

Ey şimdi elâ gözleri süzgün, sesi şakrak!

(ŞA, EŞR)

Hülyâmı tutan bir büyü var onda diyordum

Gördüm: Dişi bir parsın elâ gözleri vardı.

(TE, KGK)

Işık ve parlaklıkla ilgili sözcükler ise en çok kullanılmış olan renk kavramlarıdır, toplam frekansı 97' dir.

Sizlersiniz bu ânı ışıklarla Türk eden!

Eksilmesin şu mutlu şafaklar bu ülkeden!

(ÜDI, KGK)

Kandilli yüzerken uykularda

Mehtâbı sürükledik sularda

Bir yoldu parıldayan, gümüşten

Gittik…. Bahs açmadık dönüşten

(GC, KGK)

Durgunlaşıp bir ayna kadar parıldayan suda

Dünyâ güzel göründü resimleşmiş uykuda

(İS, KGK)

Cânanla çıktığım tepeler… başta Çamlıca…

Hâlâ muhayyilemde parıldar, resim gibi

(İY, KGK)

Sîmaları gittikçe parıldar bu zaferle,

Gök her tarafından donanır meş' alelerle

(VU, KGK)

Revnâk verince meclise çâk-î nikâb ile

…

Bûs-i dehân-ı yâri taleb meşrebimcedir.

(SR, EŞR)

Bu kavramlar birkaç örnekte ise mânevî bir aydınlığı anlatır.

Ve âkıbet Dede'nin anlı şanlı devri gelir

Bu mûsıkîyi, O, son kudretiyle parlattı;

Ölünce, ülkede bir muhteşem güneş battı

(ESM, KGK)

Hâfız Osman gibi hattatla gömülmüş bir ışık

Bu mezarlıkta siyah toprağı aydınlatıyor;

Belli, kabrinde, O, bir nûra sarılmış yatıyor.

(KM, KGK)

Bu örneklerde şâir, *kül ve kömür* sözcüklerini renk kavramı olarak kullanmıştır.

Son demde bu mevsim gibi benzim de kül olmuş

(ŞA, EŞR)

İspanya şivekârı kömür gözlü Perrûbâl…

(HS, KGK)

Şâire özgü bir renk kavramı da *hande-fâm (gülüş renkli*) dir.

Envâr-ı tehni'et saçan ezhâr-ı hande-fâm.

(L³, BŞ)

1.1.8 Müzik ile İlgili Kavramlar

Müzik Yahyâ Kemâl' in bütün şiirlerine sinmiştir âdeta.Teması müzik olmasa da sözcükler arasındaki âhenk her şiirine ayrı bir mûsıkî lezzeti verir.Müzik ile ilgili kavramların toplam frekansı 179' dur. Müzik ile ilgili kavramlar ve frekansları şu şekildedir:

NO	KELİME	FREKANSI
1	çalmak, mûsıkî	21

2	beste	17
3	şarkı	11
4	âheng	10
5	nây/ney	9
6	raks, saz	7
7	elhan, mızrâb, terennüm	5
8	türkü	4
9	Mâhur, nağme, zil	3
10	bestekâr, fasıl, kaval, keman, mutrîb (çalgıcı), nâyın, negâmat, tanbur, târ, terâne, zemzeme, zemzemesâ	2
11	âlet, Beyâtî Arabân, ergânun (org), Fasl-ı Sultânî Yegâh, güfte, hisâr, ilâhi, kâr(müzik), kemankeş, kemençe, koro, kudüm, lahn(ezgi), marş, Muhayyer, murgan(şarkıcı), nagamsaz (türkü söyleyen), nağmehan, nağmesaz, nakarat, plâk, raksân, rehâb (kemençe)	1

Tablo 12

Tabiatta vâr olan her şey her olay sanki bir *mûsıkîdir* şâir için. Bu nedenle *mûsıki* nesnelerin, varlıkların sesidir Yahyâ Kemâl'e göre. Bu sözcüğün frekansı 21'dir.

Mevsim sonu öyle bir zamân ki
Gaaip bir mûsıkîydi sanki

(GC, KGK)

Yunan, Lâtin, ve Cermen'i tek cins eden hava
Esmiş bu mâvi sâhile bir mûsıkî gibi

(KD, KGK)

Daldım coşup giden denizin mûsıkîsine

(HH, KGK)

Schiller bu karlı dağlara gelmişti genç iken;

Hürriyyet özleyişlerinin mûsıkîsini

Duymuş ve söylemişti çelikten sadâ ile

(AŞ, KGK)

Her yanda mûsıkîyle akar cûybârlar

Her bâd-ı subh ü şâm ile eşcâr söylenür

(DEB, KGK)

Bu âlemdeki her şey şâir için ayrı bir mûsıkîdir. Öyle ki ölümü bile başka bir mûsıkiye geçiş farzeder:

İnsan duyar yerin dile gelmiş sükûtunu;

Bir başka mûsıkîye geçiş farzeder bunu;

Teslîm olunca va' desi gelmiş zevâline,

Benzer cihâna gelmeden evvelki hâline

(SB, KGK)

Yahyâ Kemâl' in mûsıkî anlayışında Itrî ve onun büyük eseri Nevâ-Kâr çok önemlidir. Şiirlerinde zamân zamân bu hayranlığını dile getirmiştir.

Büyük Itrî' ye eskiler derler,

Bizim öz mûsıkîmizin pîri;

…

Çok zaman dinledim Nevâ-Kâr' ı

Bir terennüm ki hem geniş, hem şûh:

Dağılırken "Nevâ" nın esrârı,

Başlıyor şark ufuklarında vuzûh.

(I, KGK)

Çok insan anlıyamaz eski mûsıkîmizden

Ve ondan anlamıyan bir şey anlamaz bizden.

Açar bir altın anahtarla rûh ufuklarını,

Hemen yayılmaya başlar sadâ ve nûr akını

Ve seslenir büyük Itrî, semâyı örten rûh,
Peşinde dalgalanır bestesiyle Seyyîd Nûh
O mutlu devrede Itrî' ye en yakın bir dost
Işıklı danteleler bestekârı Hâfız Post….

(ESM, KGK)

Güneş doğmadan mâvileşmiş Boğazdan,
Nevâ-Kâr açılsın bütün ses ve sazdan,
Ufuklarda sürsün zafer mûsıkîsi

(MV, KGK)

Tanbur, ney ve kemençenin müzik âletleri içinde ayrı bir yeri vardır Yahyâ Kemâl için:

Şûrb-î müdâm içûn neye kıldık fedâ-yı can

(BGT, EŞR)

Bir yaz kemençeyi bir dinledinse Kanlıca'da
Baharda bir gece tanbûru dinle Çamlıca' da
Bu sazların duyulur her telinde sâde vatan,
Sihirli rüzgâr eser dâimâ bu topraktan.

(ESM, KGK)

Bilmem kime yâhud neye uyduk gittik
Gâhi meye gâhî ney' e uyduk gittik

(R4, R)

Demsâz olup da nağme-i nây ü rebâb ile
…
Bûs-î dehân-ı yâri taleb meşrebimcedir.

(SR, EŞR)

"*Beste"* de tabiatı, insanı anlatmada bir simgedir Yahyâ Kemâl için:

Bir lâhzada bir pancur açılmış gibi yazdan
Bir bestenin engin sesi yükseldi Boğaz' dan

(S, KGK)

Bin yıldan uzun bir gecenin bestesidir bu
Bin yıl sürecek zannedilen kar sesidir bu
(KAM, KGK)
Her gezmeğe çıkmasıyla her yer
Bir zevkini andırır bahârın
Endâmını zanneder görenler
Bir bestesi eski bestekârın
(Mİ, KGK)

Söz, bestenin kalbidir ikisi birbirinden ayrı düşünülemez.

Mızr'âb-ı tab'ımız sözü kalb etti besteye
Hem beste söylesün bunu hem kâr söylesin
(ÇAG, EŞR)

1.1.9 Vatan ve Millet ile İlgili Kavramlar

Yahyâ Kemâl için vatan, tarihten ayrı düşünülemez. Tarih içinde milletleri oluşturan, yaşadıkları vatan toprağıdır. Ayrıca vatan, şâir için gurbette iken özlemle hatırladığı, üzerinde yaşıyorken her bir yerini gezip görmekten ayrı bir zevk aldığı, milletin bir parçası olan kutsal bir varlıktır.

Şâirin bu topraklarda sevdiği, gördüğü anlattığı özel yer isimleri de vatan kavramının bir parçasıdır. Ayrıca bu topraklarda yetişmiş farklı alanlarda bu ülkeye hizmet etmiş kişilerin adları da vatan kavramı içine dâhil edilebilir. Ancak bunları özel kişi adları ve özel yer adları başlıkları altında incelediğimizden dolayı burada yalnızca vatan ve millet kavramları ile ilgili sözcükleri konu aldık. Bu şekilde kullanılmış sözcüklerin toplam frekansı 178'dir. Bu kavramlar ve frekansları şu şekildedir:

NO	KELİME	FREKANSI
1	vatan	37
2	halk	20
3	tuğ	18

4	Türk	17
5	ordu, râyat (bayrak), toprak, ülke	13
6	ced, millet	9
7	devlet	6
8	yurt	4
9	hürriyet, ırk, memleket, vatandaş	2
10	ahrâr (sivil halk), ecdâd, hilâl, hürr, livâ (bayrak), mevâ (yurt), milliyet, Türkî	1

Tablo 13

Vatan sözcüğünün frekansı 37 dir ve bu kavramlar içinde en çok kullanılmış olandır. Vatan, Yahyâ Kemâl' in şiirlerinde yalnızca üzerinde yaşanılan toprak değil, üzerinde yaşayan halkıyla, târihi ve kültürüyle ayrılmaz bir bütündür. Bu nedenle zaman zaman millet kavramı yerine de kullanılarak kişileştirilmiştir.

Öyle sinmiş bu vatan semtine milliyetimiz
Ki biziz hem görülen, hem duyulan, yalnız biz.

(KM, KGK)

Mağlûpken ordu yaşlı dururken bütün vatan
Rüyâma girdi her gece bir fâtihâne zan

(AD, KGK)

Ulu mâbedde karıştım vatanın birliğine,
Çok şükür Tanrıya, gördüm, bu saatlerde yine
Yaşıyanlarla berâber bulunan ervâhı

(SBS, KGK)

Bu neslin ortada dâhicedir başardığı iş,
Vatan nasıl karışır mûsıkîyle, göstermiş.

(ESM, KGK)

Vatan sözcüğünü, gurbeti, özlemi anlatmak için kullanmıştır şâir bâzen

Dönsem vatan semâsına artık bu ülkeden

(KD, KGK)

Lâkin vatandan ayrılışın ıztırâbı zor.

(EYS, KGK)

Vatanın düşman işgal altında bulunduğu zor günler şâire ıztırap vermektedir.

Vatanda düşmanı seyretmek ıztırâbıyle

Vatanda korkulu rüyâ içindeyiz, gerçek

(1918 KGK)

Toprak, ülke, yurt ve memleket kavramları da sıkça kullanılmıştır.

Rü' ya gibi bir akşamı seyretmeğe geldin

Çok benzediğin memleketin her tepesinde

Irkın seni iklîmine benzer yaratırken,

Kaç fethe koşan tuğlar ufuklarla yârışmış

Târihini aksettirebilsin diye çehren,

Kaç fâtihin altın kanı mermerle karışmış

(BT, KGK)

Kendi gök kubbemiz altında bu bayram saati,

Dokuz asrında bütün halkı, bütün memleketi

Yer yer aksettiriyor mavileşen manzaradan

(SBS, KGK)

Hem büyük yurdu kuran hem koruyan kudretimiz

Her zaman varlığımız, hem kanımız hem etimiz

(SBS, KGK)

Lâkin kalacak doğduğumuz toprağa bizden

Şimşek gibi bir hâtıra nal seslerimizden!

(MT, KGK)

Açtığın ülkede, yoktan yaratış kudretini,

Dehre aksettiriyor, gerçi, büyük mimâri,

Bu eserler seni göstermeğe kâfî diyemem

(HB, KGK)

Vatan kavramı anlatılırken elbette bu vatanı vatan yapan *cedlerimiz* de Yahyâ Kemâl' in şiirlerinde yerini almıştır.

Ne saadet! Bu taraflarda, her ülfetten uzak,

Vatanın fâtihi cedlerle berâber yaşamak…

(KM, KGK)

Resme aksettirebilseydin eğer, ömrünce;

Ebedî cedleri karşında görürdün, canlı

(HB, KGK)

Bütün eserlerimiz, halkımız ve askerlerimiz,

Birer birer görünen anlı şanlı cedlerimiz,

…

Ölüm yabancı bir âlemde bir geceyse bile,

Tahayyülümde vatan kalsın eski hâliyle

(YD, KGK)

Tarih içinde vatan-millet kavramları işlenirken*, tuğlar* milleti temsil eden unsurlar olarak, özellikle, Şâirin Eski Şiirin Rüzgârıyla kitabında sık kullanılan bir sözcük olmuştur:

Şevk-î seferle pûr-heyecân oldu tuğlar

Bâd-ı zaferle Mısr'a vezân oldu tuğlar

(ME, EŞR)

Sermest-i câm-ı vuslat-ı şân oldu tuğlar

Tebriz' e reh-nûmâ-yı inân oldu tuğlar

(Ç, EŞR)

Yer yer misâl-i bîd-i hazân oldu tuğla

Sultan Selim' e girye-künân oldu tuğlar

(RI, EŞR)

Vatan millet kavramları içinde *Türk* ismi de çokça kullanılmıştır. Frekansı 17' dir.

Tâ Malazgird ovasında yürüyen Türkoğlu

(SBS, KGK)

Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan,

Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan

(A, KGK)

Düşsün çelengi Rûm'un eğilsin ser-i firenk

Vur, Türk' ü gönderen yed-i takdîr aşkına

(GA, EŞR)

1.1.10 Hayâl ile İlgili Kavramlar

Yahyâ Kemâl;"Bil ki her şey biter âlemde hayâl öldüğü gün" diyerek hayâllerin insanı nasıl ayakta tuttuğunu anlatmıştır. Bu kavram şâirin şiirlerinde, benzetmelerine önemli yer tutar. Bu kavramların toplam frekansı 120' dir. Bu kavramlar ve frekansları şu şekildedir:

NO	KELİME	FREKANSI
1	hayâl	44
2	rüyâ	34
3	hulyâ	17
4	hayâl etmek	9
5	tahayyül	5
6	muhayyel, mutehayyil (hayâl kuran), serâb	2
7	dûş, mânâ (rüya), mevhume, muhayyile, tayf	1

Tablo 14

Hayâtın anlamı Yahyâ Kemâl için *hayâlin* içindedir. *Hayâl* olmayınca dünya da boştur yaşamak da:

Hulyâsı kalmayınca hayâtın ne zevki var?

(DÜ, KGK)

Bir rûhu besliyen hava yalnız yukardadır.

Hulyâyı dâima uçuran duygulardadır

(U, KGK)

Dünyâ biter o yerde ki mağlûb olur hayâl

Temdîd-i ömre kudreti kalmaz tahayyülün

(GG, EŞR)

Bâzen nesneler de hayâldir şâir için:

Bir keşti-î hayâl ile âfâka yelken aç

Deryâyı dinle gör nice esrâr söylenür

(DEB EŞR)

Hûlya tepeler, hayâl ağaçlar

(GC KGK)

Sevdâları hulyâlı havuzlarda serinler

(VU, KGK)

Çin Kâsesi'nde kâse üzerindeki resimde gördüğü hayâli sevgiliden bahseder:

Görün ey sevdiğim sen

Ki bir Çin kâsesinden

…

Gülümser bir resimdin,

Muhayyel sevgilimdin.

…

Ya mektup yolla Çin' den

Ya gel hulyâm içinden.

(ÇK, KGK)

Rü'yâ da hayâl kadar önemlidir Yahyâ Kemâl için. Bâzen uyurken gördüğü bir rüyâyı bazen da tabiatı seyrederken gördüğü *rü'yâyı* ölümsüzleştirmiştir şiirlerinde:

Kandilli yüzerken uykularda

Mehtâbı sürükledik sularda.

…

Gitmiş kaybolmuşuz uzakta

Rü'yâ sona ermeden şafakta…

(GC KGK)

Gözlerden uzaklaşınca dünyâ

Bin bir geceden birinde gûyâ

Başlar rüyâ içinde rüyâ.

(AKM, KGK)

Naklettiğim gibiydi bu rüyâda gördüğüm.

Rü' ya bu. Yoksa başka bir âlem midir ölüm?

(OTA, KGK)

Şâir rüyasız bir uyku düşünemez:

Rü'yâsı olmayan uyanılmaz bir uykuda

Aynen deniz dibinde güneş görmeyen suda.

(BŞ, syf 63)

Rü'yâlar bâzen güzeldir Yahyâ Kemâl için bâzen da korkulu.

Bir kerre sevip vuslata erdiyse cihanda,

Ömrün iyi rü'yâsına dalsın, uyusun rûh.

(BDM, KGK)

Ölenler öldü, kalanlarla muztarip kaldık.

Vatanda hor görülen bir cemâatiz artık.

…

Vatanda korkulu rü'yâ içindeyiz gerçek.

Fakat bu çok süremez, mutlakaa şafak sökecek.

(1918 KGK)

1.1.11 Hayvanlar ile İlgili Kavramlar

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde, hayvan kavramları ya benzetme unsuru olarak ya da tabiatın bir parçası olarak yer almışlardır. Bu konuda dikkati çeken kuşlar ve kuşlarla ilgili kavramların sıklığıdır. Özellikler de bülbül kuşlar

içinde en çok adı geçendir. Türk edebiyatında bülbülün hep ayrı bir yeri olmuştur. O, bir simgedir. Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde de bunu görmekteyiz. Hayvan kavramları ile ilgili sözcüklerin toplam frekansı 95 dir. Bu kavramlar ve frekansları şu şekildedir:

NO	KELİME	FREKANSI
1	kuş	19
2	uçmak	13
3	bülbül	12
4	at	11
5	hümâ, şir	4
6	bâl (kanat), murg, per (kanat)	3
7	horoz, nal, şehper (kuş tüyü), tuyûr (kuşlar)	2
8	âhû, arslan, böcek, cenâh (kanat), efî (yılan), ejderha, hayvan, inân (dizgin), kartal, koyun, melemek, pars, simurg, timsah, yele	1

Tablo 15

Kuş ile ilgili kavramların toplam frekansı 75' dir. *Bülbül* sözcüğünün frekansı 12'dir. Bülbül sevgiliye ulaşmak isteyen âşıktır.

Bir uykuya cânanla berâber uyuyanlar,

…

Görmezler ufuklarda şafak söktüğü ânı

…

Bülbülden o eğlencede feryâd işitilmez.

(VU, KGK)

Ey gül sükûta varmağı emreyle bülbüle

Gülşende mest-i zevk alan ahbâb uyanmasın

(ÇG, EŞR)

Aşkın gül açan bülbül öten vaktinde

Yâranla tarab yâr ile vuslat dileriz.

(T, R)

Kuşlar hürriyetin, gücün bâzen de kırılganlığın simgesidir Yahyâ Kemâl' in şiirlerinde. Bu anlamı kimi zaman *kanat,* kimi zamân *uçmak* kavramları verir.

Tebrîz' e uçtu feth-i celîlin hümâları

Bir böyle hâli görmedi Îran semâları

(TO, EŞR)

Râyâtının âlemleri üstünde uçmağa

Sîmûrg-i feth hem-çü nesîm-î seher gelür

(B, EŞR)

Bizdik o hücûmun bütün aşkıyla kanatlı;

Bizdik o sabâh ilk atılan safta yüz atlı

(MT, KGK)

Benzim, ölümün şi'ri yayıldıkça sarardı.

Kalbimse bu hengâmede kuşlar gibi ürkek

(DE, KGK)

Bu kavramlar benzetme unsuru olarak da sıkça kullanılmışlardır.

Bir zirveye konmayan hümâdır ki gönül

Âzâdeliğin hevâ-yı şevkinde yaşar

(SER, R)

Uçmakta, konmadan, kıyısız bir denizde rûh;

Benzer mi böyle bir kuşa Tûfan içinde Nûh?

(U, KGK)

Bir yıldız aktı, gök ve deniz sarmaşır gibi.

…

Sandık ki uçtu gitti bir altın kanatlı kuş.

Bir yıldızın zevâlini gördük de böylece

(BYA, KGK)

Gönül ki özge hümâdır kalır mı yerde Kemâl

Uçup açılmalı son hamle-î cenâha kadar

(İG, EŞR)

1.1.12 Ölüm ile İlgili Kavramlar

Ölüm kavramı da Yahyâ Kemâl'in şiirlerinin temasını oluşturmuş konular içinde önemli yer tutar. Bunu, kimi zamân Sessiz Gemi şiirinde olduğu gibi benzetmeler yoluyla yapmıştır.

Artık demir almak günün gelmişse zamandan

Meçhûle giden bir gemi kalkar bu limandan

…

Bunun yanı sıra ölümü, bu konu ile ilgili kavramları kullanarak da işlemiştir. Bu sözcüklerin frekansı 87' dir. Ölüm ile ilgili kavramlar ve frekansları şu şekildedir:

NO	KELİME	FREKANSI
1	ölmek	18
2	âhiret, kabir, mezar	6
3	ölen	5
4	şehîd, ukbâ, uyku (ölüm)	4
5	can vermek, fânî, kıyâmet, ölgün, rıhlet (ölüm)	3
6	gömmek, lahd (kabir), na'ş, ölüm	2
7	ecel, fedâ-yı can, giyotin, kefen, lâşe, merhum, merkâd (mezar), mevt(ölüm), servilik (mezarlık), teneşir, tengna (mezar)	1

Tablo 16

Yahyâ Kemâl, çocukken annesini kaybetmiş ve bu ölüm, şâiri derinden etkilemiştir.

Ben girmeden hayâtı şafaklandıran çağa

Bir sonbaharda annemi gömdük o toprağa

(KŞ, KGK)

Annemin na'şını gördümdü;

Bakıyorken bana sâbit ve donuk gözlerle,

Açıdan çıldıracaktım.

(UF, KGK)

Şâir, *ölümü,* hayatın bir parçası kabul etmiş, bu kabul edişi de şiirlerine yansıtmıştır.

Ölmek kaderde var, bize ürküntü vermiyor;

Lâkin vatandan ayrılışın ıztırâbı zor

(ES, KGK)

Ölmek değildir ömrümüzün en fecî işi

Müşkül budur ki ölmeden evvel ölür kişi

(DÜ, KGK)

Ölüm âsûde bahâr ilkesidir bir rinde:

Gönlü her yerde buhurdan gibi yıllarca tüter.

(RÖ, KGK)

Yaşamak zevki nedir bilmek ölümden korkan!

(OR, KGK)

Kâm almadık müsâferetinden bu âlemin

Cânanla meyle son günü ey mevt sendeyiz

(AHG, KGK)

Ölmek kaderde var yaşayıp köhnemek hazin

Bir çare yok mudur buna yâ Rabbe'l- âlemin

(BE, KGK)

Şâir vatan özlemini bâzen ölümle eşdeğer tutmuştur.

Günler kısaldı. Kanlıca'nın ihtiyârları

Bir bir hatırlamakta geçen sonbahârları

Yalnız bu semti sevmek için ömrümüz kısa…

…

Hiç dönmemek ölüm gecesinden bu sâhile,

Bitmez bir özleyiştir, ölümden beter bile

(ES, KGK)

Ölüm yabancı bir âlemde bir geceyse bile,

Tahayyülümde vatan kalsın eski hâliyle

(YD, KGK)

Ölüm tıpkı uzun bir uyku gibidir.

Fânî ömür biter, bir uzun sonbahâr olur.

…

Anlar ki yolcu, yol görünür serviliklere,

…

Yaprak nasıl düşerse akıp kaybolan suya,

Rûh öyle yollanır uyanılmaz bir uykuya,

Duymaz bu anda taş gibi kalbinde bir sızı;

Fark etmez anne toprak ölüm mâcerâmızı

(SB, KGK)

Dalsın yakında gözlerim son uykuma!

(DÜ, KGK)

Artık güneş görünmez olur, gök bulutludur,

Rahatça dal, ölüm sonu gelmez bir uykudur.

(GE, KGK)

Ölüm diyârı şâirin rüyasına da girmiştir:

Gördüm ölüm diyârını rüyâda bir gece

Sessizlik ortamında gezindim kederlice

…

Geçtikçe bembeyaz gezinenler üçer beşer;

Bildim ki âhiret denilen yerdedir beşer

…

Naklettiğim gibiydi bu rüyâda gördüğüm

Rüyâ bu. Yoksa başka bir âlem midir ölüm?

(OTA, KGK)

1.2 KELİME SIKLIĞI

Yahya Kemal Beyatlı'nın Şiirlerinde Kelime Dünyası isimli tez çalışmamızda kelimelerden yola çıkarak şâirin üslûbu ile ilgili bilgilere ulaşmaya çalıştık. Sözcüklerin tekrar oranı da üslûp çalışmasında yol gösterici bir özelliktir. Bu alanda İlyas Göz tarafından oluşturulan Yazılı Türkçe'nin Kelime Sıklığı Sözlüğü, bizim çalışmamıza yol gösterici bir nitelik taşımaktadır. İlyas Göz'ün bu eserinde ele alınan 1.006.306 sözcüğün, eser içinde belirtilen kullanım sıklıkları ve Yahya Kemal'in incelediğimiz şiirlerinde daha önce kelime aileleri başlığı altında incelediğimiz sözcüklerden sık kullanılmış ve şâirin üslûbu ile ilgili belirleyici özellik taşıyanları ele alıp, kullanım oranlarını karşılaştırarak Yahya Kemal'in üslûbuna farklı bir gözle bakmaya çalıştık. Şâirin kullandığı (özel isimler hariç) 15588 sözcük içinde ele aldığımız kelimelerin oranlarını belirleyerek karşılaştırmaya dahil ettik.

Yahya Kemal'in şiirlerinde İstanbul ayrı bir yere sahiptir. Şâir için yalnızca bir şehir değil, "sen" diye seslendiği âdeta canlı bir varlıktır. Şâir İstanbul'a hitap için çoğunlukla "sen" zamirini kullanmıştır. Bu sözcüğün sıklığı 79 ve oranı da % 0.5'tir. Sıklık Sözlüğü'nde ise oranı daha azdır: % 0.2

Farklı kelime aileleri içinden seçtiğimiz sözcükler içinde sık kullanılmış olanlardan biri 72 sıklığı ile "gün" sözcüğüdür.Yahya Kemal'in kullandığı sözcük sayısına oranı ise % 0.5'tir. Sıklık Sözlüğü'nde ise bu sözcüğün oranı %0.3'tür. "Zaman" sözcüğü'nün sıklığı ise 55 ve oranı % 0.2'dir. Zaman kavramları içinde çok kullanılmış bir diğer sözcük de 50 sıklığı ve %0.3 oranı ile "ömür"dür. Bu sözcüğün Sıklık Sözlüğü'ndeki oranı ise %0.01'dir. Zaman kavramı Yahya Kemal'in şiirlerinde üslûbu belirleyici özellik taşımaktadır ve bunlar içinde en çok kullanılmış olanların oranı da Sıklık Sözlüğü ile karşılaştırıldığında yüksek bir orandır.

Duygu ile ilgili kavramlar da Yahya Kemal'in şiirlerinde çok kullanılmış olanlardır. Bunlar arasında da 61 sıklığı ile "gönül" sözcüğü ilk sırada yer alır.

Şâir, bu sözcüğü yalnızca soyut bir kavram olarak değil çoğu zaman kendisini ifâde etmek için kullanır. Bu sözcüğün oranı %0.4'tür. Sıklık Sözlüğü'ndeki oranı ise %0.02'dir. Şâir bu sözcükte de genel ortalamanın üstünde bir kullanıma sahiptir.

"Aşk", Türk edebiyatında en çok kullanılmış olan sözcüklerdendir denilebilir. Özellikle şiir türünde belirgin olarak göze çarpar. Yahya Kemal'in şiirlerinde kelimenin sıklığı 57 ve oranı da % 0.4'tür. Sıklık Sözlüğü'nde oranı ise % 0.03'tür. Bu da Yahya Kemal'in kimi zaman bir kişiye kimi zaman da bir yere hissettiklerini anlatırken bu sözcüğü ne kadar sık kullandığını gösterir.

Gül ve bülbül, Türk edebiyatının belki de en çok bilinen kahramanlarıdır. Bülbülün ümitsiz aşkı, gülün ulaşılmazlığı pek çok şâir ve yazar tarafından ama hepsinde ayrı bir üslûpla, ayrı bir lezzetle ele alınmış ve bu iki sözcük akıllarda yer etmiştir. Yahya Kemal'in şiirlerinde de "gül" sözcüğü 60 sıklığı ve %0.4 oranı ile en çok kullanılmış olan sözcükler arasındadır. Sıklık Sözlüğü'ndeki oranı ise %0.01'dir. Bu sözcük de Yahya Kemal'in şiirlerinde ortalamanın üstünde kullanılmıştır. Tıpkı ondan ayrı düşünülemeyen ve onun hayranı olan "bülbül" gibi. Bülbül de 12 sıklığı ve % 0.08'lik oranı ile Sıklık Sözlüğü'ndeki %0.001 oranının üzerindedir.

"Ufuk", bir tabiat unsuru olmasının yanı sıra Yahya Kemal'in mekan kavramı ile özdeşleştirdiği bir kavramdır. 58 sıklığı ve %0.4 oranı ile sık kullanılmış olan sözcüklerdendir. Sıklık Sözlüğü'ndeki oranı ise %0.006'dır.

"Hayâl", Yahya Kemal için yaşamak, hayatın tadını almakla özdeştir.44 sıklığı ve %0.3 oranı ile çok kullanılmış bir sözcüktür. Sıklık Sözlüğü'nde ise % 0.02 oranındadır. Hayâl kavramını ifâde eden bir diğer sözcük de "hülya"dır. Yahya Kemal'in şiirlerinde 17 sıklığında ve %0.1 oranındadır. Sıklık Sözlüğü'nde bu oran çok daha düşüktür: % 0.0004'tür.

Yahya Kemal, hayatı ve kimi zaman da ölümü anlatırken "rüya" sözcüğünü kullanmıştır. Bu sözcük, şâirin şiirlerinde 34 sıklığı ve % 0.2 oranı ile yer alır. Sıklık Sözlüğü'nde ise % 0.02 orana sahiptir.

Denizler bazen sonsuzluğu, bazen huzûru bazen de Yahya Kemal'in şiirlerinde olduğu gibi memleketi çağrıştırır. 40 sıklığı ve % 0.3 oranı ile kullanılan bu sözcük Sıklık Sözlüğü'nde % 0.05 oranı ile yer alır.

Şâir, ömrünün büyük bölümünü yurt dışında geçirmiştir. Bunun, şâirin şiirlerine gurbet duygusu olarak yansıması ve "gurbet" sözcüğü'nün sık kullanılması da bunun sonucudur denilebilir. Bu sözcük, Yahya Kemal'in şiirlerinde 15 sıklığı ve % 0.1 oranında kullanılmıştır. Sıklık Sözlüğü'nde ise oranı % 0.002'dir.

Yahya Kemal, şiirlerinde yer ile ilgili kavramlara çokça yer vermiştir. Bunlar bazen özel yer adlarıdır. Buraları tasvir ederken, buralarla ilgili duygularını anlatırken tabiat unsurlarını kullanmıştır. "Dağ", bunlar içinde en çok kullanılandır. Sıklığı 32 ve oranı % 0.2'dir. İstanbul yedi tepedir ve şâir İstanbul'u anlatırken "tepe" sözcüğünü tercih etmiştir çoğu zaman. Bu sözcüğün sıklığı ise 17 ve oranı da % 0.1'dir. Bu sözcüklerin Sıklık Sözlüğü'ndeki oranları ise daha düşüktür. "Dağ"ın oranı % 0.03, tepeninki ise % 0.01'dir.

Yer kavramının anlam kazanmış bir özelliği de vatandır şâir için. Gurbet duygusunun da etkisiyle bu sözcüğe de sıkça yer vermiştir şâir. Sıklığı 37 ve oranı da % 0.2'dir. Sıklık Sözlüğü'ndeki kullanım oranı da şâirin kullanım oranından bir hayli azdır: % 0.006.

Şâir için, baktığı, gördüğü her şeyde mûsıkî vardır âdeta. İlk gençlik zamanlarından itibaren başlayan mûsıkî aşkı, Yahya Kemal'in şiirlerini çepçevre sarmıştır. Bu sözcüğün kullanım sıklığı 21 ve oranı da % 0.1'dir. Sıklık Sözlüğü'nde ise % 0.003 oranı ile daha az kullanıldığını görüyoruz.

Gökyüzü, tabiat tasvirlerinde öne çıkan unsurlardandır. Yahya Kemal için de bunu söyleyebiliriz. Şâir, "gök" sözcüğüne 28 sıklığında ve %0.2 oranında yer vermiştir. Sıklık Sözlüğü'ne baktığımızda % 0.01 oranı ile bu sözcüğün ortalama olarak Yahya Kemal'in şiirlerindekinden daha az kullanıldığını görürüz.

Ölmek, Yahya Kemal için hayatın bir parçasıdır. Şâir, bu sözcüğe 18 sıklığında ve % 0.1 oranında yer vermiştir. Sıklık Sözlüğü'ndeki oranı ise diğer ele aldığımız sözcükler gibi daha azdır: % 0.004.

Sonuç olarak, ele aldığımız sözcüklerin Yahya Kemal'in şiirlerinde önemli yer tutan kavramlar olmaları ve Sıklık Sözlüğü'ne oranla daha çok kullanılmış olmaları, şâirin şiirlerini değerlendirirken oluşturduğumuz kelime aileleri ve sözcüklerin kullanım sıklıklarının önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Sözcükler, anlamlarıyla ve kullanım oranlarıyla Yahya Kemal'in şiirlerini anlamamızda bir yol gösterici ve anahtar olmuşlardır.

1.3 KELİME TÜRLERİ

Yahyâ Kemâl şiirlerinde yer alan sözcükleri isimler ve fiiller olarak iki grupta inceledik. İsimlerin alt grubu olarak zamir, sıfat ve zarf olan sözcükleri ele aldık.

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde yer alan toplam kelime sayısını ve bunların gruplara dağılımını şu şekilde gösterebiliriz.

KELİME TÜRLERİ	**SAYISI**
İSİM	9111
SIFAT	2341
ZAMİR	408
ZARF	982
FİİL	1941
DİĞER (Edat, Bağlaç, Ünlem)	946
TOPLAM	15729

Tablo 17

Ancak bu sözcükler dışında, başka sözcüklerle birlikte grup oluşturarak cümlede görev almış isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil olan sözcükler, tek başlarına bir türe dahil olmadıkları için yukarıda belirtilen gruplara dahil edilmemişlerdir ama tek başına kullanılmış isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiiller

aldıkları göreve göre bu türlerin içinde sayılmışlardır. Bunlarla birlikte toplam sözcük sayısı 16093; farklı kelime sayısı 3307'dir. Toplam kelime sayısını farklı kelime sayısına böldüğümüzde ise kelime yoğunluğu olan 4.8 sonucuna ulaşırız. Kelime yoğunluğunun bu düşüklüğü şâirin zengin kelime dağarcığının göstergesidir

1.3.1 İSİMLER

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde 9111 adet isim tespit ettik**.** Şâirin kullandığı sözcüklerin % 56.61..'ini isimler oluşturmaktadır. Elbette ki kullanılan sözcüklerin büyük bir kısmının isim olması doğal bir durumdur. Daha önce kelime aileleri başlığı altında isimlerin hangi konularda ve hangi yoğunlukta olduğunu belirtmiştik. Şiirde en sık kullanılan isimlerin frekans tablosu şöyledir:

NO	**KELİME**	**FREKANSI**
1	yer	86
2	gün	72
3	ufuk (âfak)	63
4	gece	62
5	gönül	61
6	gül	60
7	aşk	57
8	zaman	55
9	âlem, ömür	50
10	bahâr, güzel	48
11	hayâl, iç	44
12	kalb	42
13	deniz, derya	40
14	yol	38

15	vatan, cihan	37
16	gazel	35
17	rü'yâ	34
18	su	33
19	bahâr, dağ, devir	32
20	neşe, uzak	31
21	akşam, Kemâl, yıl	30
22	bahçe	29
23	gök	28
24	güneş, karşı, rüzgâr, şehir	26
25	ses	25
26	şeb	24
27	şir halk	23
28	cânan, vakit	22

Tablo 18

1.3.1.1 Özel İsimler

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde en çok kullandığı özel isimler, kendisi için önemli olan şahıs ve yer adlarıdır.

1.3.1.1.1 Özel Kişi Adları

Yahyâ Kemâl, kendisi için önemli olan kişilere de şiirlerinde yer vermiştir. Özel kişi isimlerinin toplam frekansı 227'dir. Bu isimler ve frekansları şu şekildedir:

NO	KELİME	FREKANSI
1	Kemâl	30
2	Cem	15

3	Hayyam, Yavuz Sultan Selim Han	7
4	Bâki, Gazi Selim Giray, Itrî, Leyla, Mehlika Sultan	5
5	Hâfız, Mevlâna	4
6	Abdülhak Hamid, Abdülhamid Han, Hz. Muhammed, Neşâtî	3
7	Âşık Kerem, Baudelaire, Ferhad, Gazanfer Ağa, Gedik Ahmet Paşa, Hamdullah, Hamâmizâde, Hasan Rıza, Münir, Nef'î, Nemrud, Safvet Nezihi, Seyyid Nuh, Şekip Tunç, Şems-i Tebriz, Şirin, Tanbûri Cemil Bey, Tevfik, Wilhelm Tell, Yıldırım Beyazıd	2
8	Âdem, Afrodit, Ahmet Cevdet, Ahmed Han, Ahmed İhsan, Âkil Koyuncu, Ali Emiri, Alexanian, Alp Arslan, Anter, Baki Efendi, Bektaş Ağa, Bektaş Subaşı, Cahit Bey, Cemal Yeşil, Cemşit, Chopin, Dr. Adnan Edirne Şeyhi Neşâtî, Emîrî Efendi, Fahri Celâl, Faruk Nafiz, Fâzıl, Fâzıl (şişman), Felatun, Feyzi, Fikret, Fuad, Fuad Bayramoğlu, Fuad Ömer, Gazi Hünkâr (Yavuz Sultan Selim), Gaybî, Hacı Rıza Tevfik, Hâfız Osman, Hâfız Post, Halûk Şehsuvaroğlu, Hüsrev, Hz. Ali, Hz. Dâmad, Hz. İsa, İdris, İdris-i Muhtefî, İhsan, İhsan Şükrü, İmâm-ı Âzam, İsa Bey, İsmâil Dede,	1

	İzzet Melih, Javres, Kadri, Kömürcü Hâfız, Laedri, Malkoçoğlu, Mecnun, Nâbiga, Nevhayâl, Nihad Sami Banarlı, Nûşi Revan, Orhan Veli, Pascal, Pegoy, Peyami, Rafet, Reşâd, Rıfkı Melûl, Rodin, Ruşen, Salim, Sarı Saltık, Schiller, Seyfi, Sinan, Sokrat, Süleyman Efendi, Sünbül Sinan, Şenferâ, Urfî Şirâzî, Vâlâ, Vehbi, Verlaine, Yahya Kemâl, Yahya, Yaman Dede	

Tablo 19

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde, özellikle de Eski Şiirin Rüzgârıyle kitabında kendi ismini sıkça kullandığı görülür. Bir def'a Yahyâ Kemâl olarak otuz defa da Kemâl olarak kullanmıştır:

Devr-i Sultan Selîm'i yazmak içün

Seyf-i meslûl kıldı hâmesini

Halk Yahyâ Kemâl'e rahmet okur

Gûş ederken Selîmnâme'sini

(K4, EŞ)

Kemâl olarak ise, başka bir insana sesleniyor gibi (tecrîd) kullanmıştır ismini. Divan Edebiyatı geleneğinde, gazellerin son beytinde şâirler isimlerini ya da mahlaslarını kullanırlar. Eski Şiirin Rüzgârıyla kitabındaki gazellerin son beyitlerinde Kemâl ismini görüyoruz.

Kadehde lâ'lini gahî görür deriz ki Kemâl

Gönül o âfete meftundu Lâle Devri'nde

(MÜG, EŞR)

Bir leyl-i inşirâha kavuşmaksızın Kemâl

Yandın ilâ-nihâye remâd olmadın gönül

(ŞOG, EŞR)

Değmez Kemâl uyanmağa ikmâl-i ömr içün

Varsın bu uykudan dil-i bîtâb uyanmasın

(ÇG, EŞR)

Gönül ki özge hümâdır kalır mı yerde Kemâl

Uçup açılmalı son hamle-î cenâha kadar

(İG, EŞR)

Gurbete dost kadrini der-hâtır et Kemâl

Âlemde ehl-i dert ile dert-âşinâ içer

(KG, EŞR)

Nâkes bir âdemoğlu merâret verir Kemâl

Nâmerd olursa sîneye bir fazla dağ lur.

Yahyâ Kemâl, Eski Şiirin Rüzgârıyla kitabının bir bölümünde Osmanlı pâdişahlarından Yavuz Sultan Selim'in savaşlarını şiire dökmüştür ve bu bölümün adı da Selimnâmedir. Bu nedenle şâirin şiirlerinde ismi en çok geçen kişilerden biri de Yavuz Sultan Selim'dir ve 8 defa bu isim kullanılmıştır:

Rûy-î zemîni tâbi-î fermânı kılmağa

Sultan Selîm Han gibi bir şîr-i ner gelür

(B, EŞR)

Pâmâl-ı rahşı kıldı Acem tâc ü tahtını

Tâ arşa astı tîgini Sultan Selim Han

(Ç, EŞR)

Zülkadr'i sildi tîg-i Selîmî haritadan

Engin göründü Mısr ü Hicâz'ın fezâları

(TO, EŞR)

Cem, Îran hükümdarlarından Pişdâdiyân' ın dördüncüsüdür. Cemşîd olarak da geçer. Şarabı icât etmiştir. Bu nedenle şiirlerde bezm, mey, kadeh gibi kavramlarla birlikte kullanılır. Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde de bu isim 16 defa kullanılmıştır:

Gülerdi taht-ı zerrîn üzre Cem gülşende güllerle

Sebû-endâm sâkîler elinden bâde geldikçe.

(ŞE, EŞR)

Cem bezm-i câmı kurduğu gün şâd olun dedi

Ey dil-harâblar için âbâd olun dedi.

(RG, EŞR)

Teferrüd etmedi derler nazîri bir sâkî

Cem'in serîrine câlis sülâle devrinde

(BS, EŞR)

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde mûsıkî önemli bir unsurdur. Müziğin büyük isimleri de elbette Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde sıkça görülmektedir:

Büyük Itrî'ye eskiler derler.

Bizim öz mûsıkîmizin piri.

(I, KGK)

Ve seslenir büyük Itrî, semâyı örten rûh,

Peşinde dalgalanır bestesiyle Seyyid Nûh,

O mutlu devrede Itrî'ye en yakın bir dost

Işıklı danteleler bestekârı Hâfız Post…

(ESM, KGK)

Zihnim bu şehirden bu devirden çok uzakta,

Tanbûri Cemil Bey çalıyor eski plâkta.

(KAM, KGK)

Eski Şiirin Rüzgârıyla kitabındaki şiirler Divan edebiyatı geleneği çerçevesinde yazılmıştır. Elbette bu edebiyatın büyük şâirlerine de yer vermiştir Yahyâ Kemâl:

Kıbrıs şerâbı aktı zamânında sû-be-sû

Yahyâ gazel serâ idi Bâkî kasîde-yû

(SSG, EŞR)

Böyle beş beyti bu gûyende redif üzre Kemâl

Nâilî söylese bir âlem-i mânâ söyler

(SY, EŞR)

Hâfız'ın kabri olan bahçede bir gül varmış.

(RÖ, KGK)

Bezm-i şerâbdan geçemem doğrusu Nedîm

İşret tabiatimce tarab meşrebimcedir.

(SR, EŞR)

Elhak gazelde neşve-i Bâkî beka bulur.

(BGT, EŞR)

Nef'î kasîdesiyle öğülmüş bu bahçede

(SG, B.Ş)

Mevlânâ ve Şems-i Tebrizî de şâirin din temalı şiirlerinin önemli isimleridir.

Mesnevî şevkini eflâke çıkarmış nâyız

Haşre dek hem-nefes-î Hazret-i Mevlânâ'yız

…

Şems-i Tebrîz hevâsıyle semâ üzre Kemâl

Dâhil-î dâire-î bâl ü per-î Monlâyız.

(İK, EŞR)

Meyle Hâfız neyle Mevlânâ'yı tezkâr eyleyen

Pür-terennüm kişver-î Rûm ü Acem'ler görmüşüz

(BA, EŞR)

Yeter hikâyet-i hâlât-ı Şems ü Mevlânâ

Ne rütbe mihr-i dırahşân olur gönül gönüle

(G, EŞR)

Seyreylediğin semâ-ı Mevlânâ'dır

Devreyliyen ecrâm-ı cihân-ârâdır

Sağ elden uzattıkları peymânelere

Gülrenk sebûlardan akan sahbâdır

(Ş, R)

Hayyam ve rubâîleri Yahyâ Kemâl'i etkilemiş ve Rubâîler ve Hayyam Rubâîlerini Türkçe Söyleyiş adlı kitabındaki şiirlere esin kaynağı olmuştur.

Hayyam'ı alıp tercüme et derlerse

Öğrenmek içün tâlib isen bir derse

Derdim ki rubâîsini nazmetmelisin

Hayyam onu türkîde nasıl söylerse.

(R², R)

Hayyam ki her bahsi açar sâgarden

Bahsetmedi cennette akan Kevser'den

Gül sevdi şerâb içti gülüp eğlendi

Zevk aldı tırâşîde rubâîlerden

(H, R)

Farkında değildik göğe ermiş serimiz

Şimdengerü gülzâr-ı suhan'dir yerimiz

Gitmiş haber-î neşvesi Hayyâm'a kadar

Haz vermiş ahibbâ'ya rubâîlerimiz.

(RN, R)

Aksetmiyor çoğunda fikirler ayan beyan.

Hayyam imiş hakikati az çok fısıldayan

(DŞ, KGK)

1.3.1.1 2Özel Yer İsimleri

Yahyâ Kemâl ilk gençlik yıllarından itibaren pek çok yer görmüş ve kendisini etkileyen yerlere şiirlerinde yer vermiştir. Özel yer isimlerinin toplam frekansı 279'dur. Bu isimler ve frekansları şu şekildedir:

NO	KELİME	FREKANSI
1	İstanbul	18

2	Üsküdar	11
3	Boğaz	9
4	Adalar, Çin	8
5	Biblos, Körfez, Üsküp	7
6	Bebek, Mısır	6
7	Çamlıca, Koca Mustâpaşa	5
8	Atik Valde, Bursa, Çaldıran, İran, İspanya, Kandilli, Paris, Tebriz	4
9	Âmid (Diyarbakır), Çubuklu, Eflâk, İstinye, Kanlıca, Ken'an, Malazgirt, Mohaç, Rum (Anadolu), Sicilya, Süleymâniye, Viranbağ	3
10	Ayasofya, Bergama, Bizans, Budin, Çınaraltı, Emirgân, Endülüs, Göksu, Hicaz, İsviçre, İzmir, Kırım, Kovsa, Madrid, Maltepe, Mercidâbık, Moda, Nis, Ridaniyye, Rumeli, Sâdâbâd, Şiraz, Vardar	2
11	Ağrı, Almanya, Altor, Anter, Asya, Atmeydanı, Avusturya, Ayda, Bağdad, Bağlarbaşı, Balebek, Belgrad, Bern, Beyazıd, Beylerbeyi, Bişnev, Cezayir, Cihangir, Çanakkala, Çankaya, Danimarka, Eğri, Erzurum, Fenerbahçe, Gırnata, Göztepe,Haliç, Hind, Horasan, Irâk, İran-zemîn, İsfahan, İskenderiye, Kaf Dağı,	1

	Kahire, Kalkandelen, Kavaklıdere, Kayseriyye, Kerbela, Kıbrıs, Konya, Kostantiniyye, Kozyatağı, Küçüksu, Londra, Lozan, Lozan Palas, Mavera, Mer'aş, Mînâ, Niğbolu, Nil, Otranto, Plevne, Rakofça, Rim (Roma), Roma, Sakarya, Salacak, Sûriyye, Şâr Dağı, Topkapı, Tunus, Uyvar, Van, Varna, Yakacık, Zahle	

Tablo 20

Şâir için Üsküp'ün elbette ayrı bir yeri vardır. Doğup büyüdüğü ve âdetâ annesi ile özdeşleştirdiği bu şehri hep özlemle anlatır Yahyâ Kemâl:

Üsküp ki Yıldırım Beyazıd Han diyârıdır,

Evlâd-ı Fâtihân'a onun yâdigârıdır.

…

Üsküp ki Şar Dağı'nda devâmıydı Bursa'nın

Bir lâle bahçesiydi dökülmüş temiz kanın

…

Ben girmeden hayâtı şafaklandıran çağa

Bir sonbaharda annemi gömdük o toprağa.

(KŞ, KGK)

Üsküp'de kabr-i mâdere olsun bu nev-gazel

Bir tuhfe-î bedî'ü beyân-ı Muhammedî

(EZM, EŞR)

Üsküp bir Müslüman şehirdi

Binbir türbeyle müştehîrdi

Vardar'sa önünde bir nehirdi

Her an tekbîrlerle çağlar.

(HRS, EŞR)

Bizdeydi beş asır niçin Üsküp bizim değil.

Naklettiğim hikâye hazîndir; ne sor, ne bil

(BŞ, Syf 12)

Hayâtının büyük bir bölümü yurt dışında geçen şâir vatan hasretini işlediği şiirlerinde İstanbul ve İstanbul'un her semtini ayrı ayrı anlatmıştır. İstanbul da en çok tekrar edilen sözcüklerden biridir ve frekansı 18'dir:

Sana dün bir tepeden baktım azîz İstanbul!

Görmedim gezmediğim, sevmediğim hiç bir yer .

Ömrüm oldukça gönül tahtıma keyfince kurul!

Sâde bir semtini sevmek bile bir ömre değer.

(BBT, KGK)

Gelmek'çün ikinci bir hayâta,

Bir gün dönüş olsa âhiretten:

Her rûh açılıp da kâinâta,

Keyfince semâda bulsa mesken;

Tâlih bana dönse, nâzikâne;

Bir yıldızı verse mâlikâne;

Bîgâne kalır o iltifâta,

İstanbul'a dönmek isterim ben.

(BM, KGK)

Yıllarca uzaklarda yaşarken,

İstanbul'u hicranla tahayyül beni yordu.

Yer kalmadı beynimde hayale

İstanbul'a artık bu dönüş son dönüş olsun.

Son yıllarım artık

Geçsin o tahayyüllerimin çerçevesinde…

(İSU, KGK)

Birdenbire mes'ûdüm işitmek hevesiyle,

Gönlüm dolu İstanbul'un en özlü sesiyle.

Sandım ki uzaklaştı yağan kar ve karanlık,

Uykumda bütün bir gece Körfez'deyim artık!

(KAM, KGK)

İstanbul'un her semti şâirde farklı duygular uyandırır. Tarihi, tabiatı ya da halkıyla bu semtler şâiri duygulandırır:

Git bu mevsimde, gurup vakti, Cihangir'den bak!

Bir zaman kendini karşındaki rü'yâya bırak!

(HAY, KGK)

Bu yaz kemençeyi bir dinledinse Kanlıca'da,

Baharda bir gece tanbûru dinle Çamlıca'da,

Bu sazların duyulur her telinde sâde vatan,

Sihirli rüzgâr eser dâimâ bu topraktan

(ESM, KGK)

Bu ziyârette vakit geçti, güneş battı, yazık!

Haz ve duyguyla Atik Valde'de bir gün yaşadık.

(Zİ, KGK)

Koca Mustâpaşa! Ücrâ ve fakir İstanbul!

Tâ fetihten beri mü'min, mütevekkil, yoksul,

Hüznü bir zevk edinenler yaşıyorlar burada.

(KM, KGK)

Kandilli' de, eski bahçelerde,

Akşam kapanınca perde perde,

Bir hâtıra zevki var kederde.

(AKM, KGK)

İstinye körfezinde bu akşam garipliği

Bir mihnetin sonunda tesellî kadar iyi.

…

Eşsiz Boğaz! Şerefli hayâlin derindedir!

Senden kalan o levhada her şey yerindedir.

(İS, KGK)

Dün Fenerbahçe'de gördüm,

İri bir zümrüt içindeydi bahar…

(F, KGK)

Mevsim mütehayyil, vakit akşamdı Bebek'te;

Akşam… Lekesiz, sâf, iyi bir yüz gibi akşam…

Tâ karşı bayırlarda tutuşmuş iki üç cam,

Sâkin koyu, şen cepheli kasrıyle Küçüksu.

(S, KGK)

Adalardan yaza ettik de vedâ

Sızlıyor bağrımız üstündeki dağ,

Seni hatırlıyoruz Viranbağ!

(Vİ, KGK)

Ancak şâir hayatının son zamanlarını İç-Erenköyü'nde geçirmek ister:

Lâkin bu ikinci varlığında,

Son devrede, ihtiyarlığımda,

Artık çekilince söz ve sazdan,

Ömrüm İç-Erenköyü'nde geçsin.

(BM, KGK)

Türk tarihi için önemli olan yer isimleri de şâirin sıkça kullanmış olduğu yer isimleridir. Bu isimlerle en çok Eski Şiirin Rüzgârıyle kitabıyla karşılaşmaktayız.

Tebriz'e doğru çıktı sefer şâhrâhına

Ervâh peyrev oldu cihan pâdişânına.

(SE, EŞR)

Sahrâ-yı Mercidâbık'a nakşeylemiş kader

İslâm fikr-i vahdetinin kârzârını

…

Şevk-î seferle pür-heyecân oldu tuğlar

Bâd-ı zaferle Mısr'a vezân oldu tuğlar

(ME, EŞR)

Eflâkden o dem ki peyâm-ı kader gelür

Gûş-î cihâne velvele-î bâl ü per gelür

(B, EŞR)

Sahrâ-yı Çaldıran' da gazâ vardır erteye

Ey berk müjde ver feleğin mihr ü mâhına

(SE, EŞR)

Çok yakından mı bu sesler, çok uzaklardan mı?

Üsküdar'dan mı? Hisar'dan mı? Kavaklar'dan mı?

Bursa'dan mı? Konya'dan, İzmir'den, uzaktan uzağa,

Çarpıyor birbiri ardınca o dağdan bu dağa:

Şimdi her merhâleden, tâ Beyazıd'dan, Van'dan

Aynı top sesleri bir bir geliyor ger yandan

Gökte top sesleri, bir bir, nerelerden geliyor?

Mutlaka her biri bir başka zaferden geliyor.

Kosva'dan, Niğbolu'dan, Varna'dan, İstanbul'dan…

Anıyor her biri bir vak'ayı heybetle bu an:

Belgrad'dan mı? Budin, Eğri ve Uyvar'dan mı?

(SBS, KGK)

Paris, şâirin edebî kişiliğinin oluşumunda önemli bir yerdir.

Pâris'de genç iken koyu Baudelaire-perest idim.

Balkon'la, Yolculuk'la, Güzellik'le mest idim.

…

Bir gün vedâ edip o diyârın hayâtına,

Döndüm bütün bütün vatanın kâinatına.

Lâkin o bahçelerde geçen devre'den beri

Kalbimde solmamıştır o şi'rin çiçekleri.

(BÜŞ, KGK)

Eski Pâris'de bir ömür geçti;

Javres'in gür sadâsı devrinde,

Tuncu canlandıran ilâh'tı Rodin;

Verlaine absent'i Baudelaire afyonuna

Karışan bir sihirli haz'dı şiir.

…

Yaşamış olmıyan bilir mi bunu?

Eski Paris'de bir ömür geçti.

İdeal rüzgârıyle hür geçti.

Başka yıldızda bir hayât imiş o.

Yaşamak zevki her saatte esen.

Daima nurlu bir geceydi zaman.

(EP, KGK)

1.3.1.2 Somut ve Soyut İsimler

Yahya Kemal'in şiirlerinde kullandığı isimlerin sayısı, özel isimler de dâhil olmak üzere 9111'dir.Bunların 3061'i (%33.597) somut; 6050'si (%66.403) soyuttur.

Aşk, zaman, hayâl, gönül, gün, rüya, neşe, ömür, gece sözcükleri soyut isimler arasında en çok kullanılmış olanlardır; ancak bunlarla ilgili örnekleri kelime aileleri başlığı altında incelediğimiz için burada bunlara değinmeyeceğiz. Herhangi bir kelime ailesine dahil etmediğimiz ve sık kullanılan soyut isimler de vardır. Bunlar içinde 30 frekansıyla en çok tekrar edilmiş olanlardan biri "hayat" sözcüğüdür. Şâir, kendi yaşamıyla ilgili olarak ömür sözcüğünü tercih ederken, genel bir yaşam ifadesi için "hayat"ı kullanmıştır.

Cem mezhebi vaktinde şu dünya neydi

Cûşişle akan hayat rindâneydi

(İH, R)

Ben girmeden hayatı şafaklandıran çağa

Bir sonbaharda annemi gömdük o toprağa

(KŞ, KGK)

Bîçare gönüller! Ne giden son gemidir bu!

Hicranlı hayatın ne de son matemidir bu!

(SEG, KGK)

Hayatı râyiha sihriyle sindiren toprak

(MM, KGK)

Hâtıra sözcüğünün kullanım sıklığı ise 14'tür. Hâtıra, geçmişle köprüdür ve hatırlamak istenilendir.

Hâlâ doludur bahçeler en tatlı sesinle

Bir gün bir uzak hâtırâ özlersen o yazdan

(GY, KGK)

Mâzi köyünde, hâtırâlar gölgesinde kal!

Yaklaştığın tabiatı günlerce seyre dal!

(GE, KGK)

Somut anlamlı ve bir kelime ailesine dahil edilmemiş sözcükler içinde 48 sıklığıyla en çok kullanılmış olan “göz”dür.

Birden kamaştı gözlerimiz, baktık engine.

(BYA, KGK)

Yıldızları boydan boya doğmuş gibi varlık,

Bir mucize hâlinde o gözlerdedir artık

(VU, KGK)

Gözlerden uzaklaşınca dünyâ

Bin bir geceden birinde gûyâ

Başlar rüyâ içinde rüyâ

(AKM, KGK)

Halk, çokluk ifade eder ve dışa dönük bir bakış açısının göstergesidir. Bu sözcüğün sıklığıysa 23’tür.

Elli üç gün ne mehâbetli temâşâ idi o!

Sanki halkın uyanık gördüğü rüyâ idi o!

(İFGÜ, KGK)

Semtin oruçlu halkı, süzülmüş benizliler,

Sessizce çarşıdan dönüyorlar birer birer.

(AV, KGK)

Halkının hilkati her semtini cennet eden

Karşı sahilde, karanlıkta kalan her tepeden,

Gece, birçok fıkarâ evlerinin lâmbaları,

En sahih aynadan aksettiriyor Üsküdar'ı

(HAY, KGK)

1.3.2 SIFATLAR

Sıfatlar, isimlerin geçici ya da kalıcı herhangi bir vasfını ifâde eden sözcüklerdir.Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde kullanım sıklığı bakımından ikinci sırada yer alırlar ve frekansları 2341'dir. Sıfatların toplam kelime sayısına oranı %14.54..'tür.

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde en çok karşılaştığımız sıfat türü niteleme sıfatlarıdır. Bunların frekansı 1092'dir. Yâni şâirin kullandığı sıfatların %46.64'ü niteleme sıfatıdır. Belirtme sıfatlarının kullanım sıklığı ise; işâret sıfatları 432, belgisiz sıfatlar 640, sayı sıfatları 167, soru sıfatları 10'dur.

Bu kullanım sıklığı şâirin nesne ve kavramların özelliklerini açıkça ifâde etmeye önem verdiğini ve tasvîrin, şiirlerinde sık rastlanan bir unsur olduğunu gösterir. Özellikle niteleme sıfatlarının çokluğu ve bunlar arasında mecâzî benzetmelerin varlığı şâirin hayal dünyasının genişliğinin işâretidir.

Şâirin şiirlerinde isimlerin pek çok zaman özelliklerinin yüceltilmesi yoluyla sıfatların kullanıldığını görürüz:

<u>Yüce</u> dağlar gibidir gördüğün iş Türk oğlu!

(HB, KGK)

Evet bu eski nesil bir <u>şerefli</u> âlem açar.

(ESM, KGK)

Yâ Rabbi sen o şâh-ı keremkâr-ı <u>ârif-i</u>

Kıl pâyidâr-ı taht-ı muâllâ-yı saltanat

(Ni, BŞ)

Sık gördüğümüz bir diğer sıfat kullanım şekli ise nesne ve kavramların boyut ve hacim özellikleri ile ilgilidir:

Geniş kanatları boşlukta simsiyah açılan

Ve arkasında güneş doğmayan büyük kapıdan

Geçince başlayacak bitmeyen sükunlu gece

(RA,, KGK)

Ömrün kısa rüyâsına değmez bu seyâhat

(BŞ, syf, 19)

Bu dağın arkasındadır Bursa

İri zümrüd

Dağların arkasında dağlar var

(BŞ, syf 24)

"Eski" sözcüğü de şâirin şiirlerinde sık kullanılmış sıfatlardandır:

Varmışız eski âlemin sonuna

(EP, KGK)

Eski mîmâra nasıl rahmet okunmaz burada?

(Zİ, KGK)

Eski Paris' de bir ömür geçti

(EP, KGK)

Geçtim yine gün eski hazan bahçelerinden

(ŞA, EŞR)

Renkler ve renk çağrışımı yapan sıfatlar da Yahyâ Kemâl'in renkli hayâl dünyasını işâret eder.

Işıklı danteleler bestekârı Hafız Post…

(ESM, KGK)

Gül tenli, kor dudaklı, kömür gözlü, sürmeli…

(ER, KGK)

Daima nurlu bir geceydi zaman

(EP, KGK)

Geçti sandım mah-ı nev ayine-i billûrdan

(MG, EŞR)

"Bir" sıfatına şâir şiirlerinde 445 kez yer vermiştir. Bu sözcük 407 kez belgisiz sıfat olarak, 38 kez de sayı sıfatı olarak kullanılmıştır. Belgisiz sıfat olarak kullanılışı ile ilgili olarak;

Avunmak istemeyiz öyle bir teselliyle.

(RA, KGK)

Hulyamı tutan bir büyü var onda düyordum

(TE, KGK)

Hafız'ın kabri olan bahçede bir gül varmış.

(RÖ, KGK)

Dehrden bir kâm alup bir şeb bu mâtemhânede

Eyledim mehtâbı hem davet düğün alayına

(Sene 1140, KGK)

Her mevsimi bir yaz ve esen rüzgarı başka

(VU, KGK)

Aşkın şeref diyârını gördümdü bir zaman.

(İY, KGK)

İyman bir şevk olan zamanlar geçti

(ŞT, R)

Yârab bana bir ses yaratan kudreti ver

(S, R)

Keskin bir özleyişle hayal ettiren nedir

(HA, KGK)

Bir zaman baktı o viran kuyuya

(MS, KGK)

Bazen güneşli, bâzı ratib sisli bir hevâ

(MR, BŞ)

Şâir "bir" sözcüğünü sayı sıfatı olarak az kullanmıştır:

Bir böyle zevke tek bir ömür yetmiyor yazık!

(ES, KGK)

Dünya yüzünde bir sefer olsun tanışmadan,

Öz çehrenizle sizleri görmekteyim bu an.

(ÜDI, KGK)

Nice bin dalgalı Tekbîr oluyor tek bir ses.

(SBS, KGK)

Görüyor varlığının bir yere toplandığını

Büyük Allah'ı anarken bir ağızdan herkes…

(SBS, KGK)

1.3.3 ZAMİRLER

Zamirler, isimlerin yerini tutan sembollerdir. Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde bu sözcüklerin toplam frekansı 408'dir. Şâirin, zamirlere bu kadar

az başvurması onun, nesne ya da kavramları kendi adlarıyla kullanmayı tercih ettiğini gösterir.

Zamir çeşitleri ve frekansları ise şu şekildedir:

Kişi Zamirleri	Dönüşlülük Zamirleri	Soru Zamirleri	Belgisiz Zamirler	İşaret Zamirleri
Ben: 49 Sen: 79 O : 24 Biz : 59 Siz : 8 Onlar : 12 Ana \ anın:3	Kendi :18	Ne : 34 Nerde : 2 Nere : 5 Kim : 11 Kimler : 4	Hepsi :8 Herkes : 5 Hepimiz :4 Kimi : 5 Birçokları : 1 Kimse : 10 Biri : 15	O : 19 Onlar : 7 Ora : 2 Bu : 24
TOPLAM: 234	TOPLAM 18	TOPLAM: 56	TOPLAM: 48	TOPLAM: 28

Tablo 21

Şâirin en çok kullandığı zamirlerden biri “biz” dir. Bu zamir bazen millet kavramı yerine bazen de yalnız kendisini anlatmak için kullanmıştır:

Öyle sinmiş bu vatan semtine milliyetimiz

Ki biziz hem görülen, hem duyulan, yalnız biz.

(KM, KGK)

Firûze kubbelerle bizim şehrimizdi o;

Yalnız bizimdi, çehre ve rûhiyle biz'di o.

(KŞ, KGK)

Bizler mi vakti hoşça geçirmekteyiz bugün?

Şüphem budur: Vakit mi geçirmektedir bizi?

Zihnim neden kapıldı bu sonsuz düşünceye?

(GZ, KGK)

Şâirin sen diye seslendiği çoğunlukla sevdiği yerlerdir:

Sana dün bir tepeden baktım azîz İstanbul!

(BBT, KGK)

Üsküdar, bir ulu rü'yâyı görenler şehri!

Seni gıptayla hatırlar vatanın her şehri.

(İFGÜ, KGK)

Eşsiz Boğaz! Şerefli hayâlin derindedir!

Senden kalan o levhada her şey yerindedir.

(İS, KGK)

Sen sözcüğü bazen de bir sevgiliye hitaptır:

Ey nâz ü işve velvele-î şân olan sana

Ömrünce mest olur nice hayrân olan sana

(PE, EŞR)

Gönlümle oturdum da hüzünlendim o yerde,

Sen nerdesin, ey sevgili, yaz günleri nerde!

(Ö, KGK)

Şâir “O” sözcüğünü işâret zamiri olarak kullandığında çoğunlukla sevdiği bir yeri anlatmıştır:

Firûze kubbelerle bizim şehrimizdi o:

Yalnız bizimdi, çehre ve rûhiyle biz’di o.

(KŞ, KGK)

Eski Pâris’te bir ömür geçti

…

Başka yıldızda bir hayat imiş o.

His ve haz yüklü kâinât imiş o

(EP, KGK)

Kendisi için önemli olan kişilerden bahsederken de bazen “o” zamirini seçmiş şâir:

Annemin na’şını gördümdü;

Bakıyorken bana sabit ve donuk gözlerle.

…

O, yaşarken o semavî o gülümser gözler

Ne kadar engin ufuklardı bana

(UF, KGK)

Ve âkıbet Dede’nin anlı şanlı devri gelir.

Bu mûsıkîyi, o, son kudretiyle parlattı.

(ESM, KGK)

Eslâf kapıldıkça o güzelden güzele

Fer vermiş neşve’yle gazelden gazele

(FÖ, R)

1.3.4 ZARFLAR

Zarflar, kelime grupları içinde fiilleri, sıfatları ya da başka zarfları, zaman, yer, miktar ve durum yönleriyle tamamlatan sözcüklerdir.

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde toplam 982 zarf tespit ettik. Zarflar kelime çeşitleri içinde sıklık bakımından dördüncü sırada yer alırlar. Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde zarf olan kelimelerin toplam kelime sayısına oranı %6.10..'dur.

1.3.4.1Durum Zarfları

Fiillerin ne şekilde gerçekleştiğini anlatan zarflardır. Fiiller çoğunlukla hangi durumda gerçekleştikleri anlatıldığı için bu şekilde olan zarfların sayısı çoktur.

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde tespit ettiğimiz durum zarflarının sayısı 283'tür. Bunlar, zarfların %28.81'ini oluşturur. Şiirlerinde tespit ettiğimiz bâzı durum zarflarına örnekler verelim:

Fakirlerle, derinden, yalnız, sırasıyle, süzülüp, berâber, kötü, boş, merâmınca, mükedder (bulanık), kemâlıyle, meyle, giran (bıktırıcı), âheste, tensiz, pîrâhensiz (gömleksiz), durmadan, gıptayla, birlikte, ışıklarla, tanışmadan, güzel, genç, derinden, sandalla, içtikçe, eteklerle, anûdâne (inatçılıkla), kadehlerle, fahrederek, yanyana, engin, hür, naklen, mevkible (kafileyle), yapayalnız, birleşerek, çocuklarıyla, gür, çıplak, çabuk, gizlice, kimsesiz, kanlarıyla, atılmış, güçlükle bî-riyâ, yavaş…

1.3.4.2 Zaman Zarfları

Fiilleri, sıfatları zaman yönüyle tamamlayan sözcüklerdir. Kelime aileleri içinde "Zamanla İlgili Kelimeler" de zaman zarfları da yer almıştır. Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde 271 tane zaman zarfı belirledik. Zarfların %27.59..'u zaman zarflarıdır. Bununla ilgili örnekler şu şekilde sıralayabiliriz:

Çıktım <u>sürekli</u> gurbete, gezdim diyâr diyâr

(AD, KGK)

Cennette bugün gülleri açmış görürüz de

Hâlâ o kızıl hâtıra titrer gözümüzde

(A, KGK)

Baharda bir gece tanburu dinle Çamlıca'da

(ESM, KGK)

Bir tecellîsi fakat rûhu saatlerce sarar

(KM, KGK)

Efsûs ki şimdi rûhsuzdur bedenim

(IMK, R)

Gâhî geç eser o bâd gâhî erken

(D, R)

Ömrünce mest olur nice hayrân olan sana

(PE, EŞR)

Evvel giden ahbâba selâm olsun erenler

(VG, EŞR)

1.3.4.3 Azlık-Çokluk (Miktar) Zarfları

Fiiller ve sıfatların ifâde ettiği hareket ya da kavramın miktârını anlatan zarflardır. Bu zarfların frekansı 195'dir ve zarf çeşitleri içinde oranı %19.85..'dir. Bunlardan bâzılarını şu şekilde örneklendirelim.

Az sürer gerçi fakir İstanbul'un saltanatı

(HAY, KGK)

Pek tâze penbe tenlere benzer bu taşları

Yontarken eski Bergama heykeltıraşları

(BH, KGK)

Kalbi çok dolduran îmân ile gelmiş vecde.

(KM, KGK)

Boğulanlar büyük görür denizi

(BŞ, syf 24)

Nice yüz bin senedir şarkın ışık mîmârı

Böyle mâmûr eder ettikçe hayâl Üsküdar'ı

(HAY, KGK)

"En" ve "ne" pekiştireç görevindeki zarflardır. "En" 29 kez, "ne" 31 kez kullanılmışlardır.

1.3.4.4 Soru Zarfları

Fiilleri ve sıfatları soru yoluyla tamamlayan zarflardır. Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde soru zarflarının sıklığı 37 ve sıklık oranı %3.76'dır.En az kullanılmış olan zarf çeşididir. Bununla ilgili örnekleri şu şekilde sıralayabiliriz.

Vaktiyle öz vatanda bizimken bugün niçin

Üsküp bizim değil? Bunu duydum için için

(KŞ, KGK)

Hicran gün ortasında neden böyle seslenir?

(HA, KGK)

Bu mülkün farkı yok bir tengnadan

Niçin nûr inmiyor artık semâdan?

(İTH, EŞR)

Som zümrüt ortasında, muzaffer, akıp giden

Firûze nehri nerde? Bugün saklıdır neden?

(SS, KGK)

1.3.5 FİİLLER

Fiiller, iş, hareket ya da oluş bildiren sözcüklerdir. Kip ve şahıs eklerini alarak çekimlenirler. Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde 1941 fiil tespit ettik. Fiillerin toplam kelime sayısına oranı %11.55'tir. kelime türleri içinde kullanım sıklığı bakımından üçüncü sırada yer alırlar. Birleşik ve deyileşmiş fiillerin sayısı ise 260'dır.En çok kullanılmış olan fiilleri şu şekilde sıralayabiliriz:

NO	KELİME	FREKANSI
1	ol-	102
2	gör-	89
3	de-, geç-	62
4	gel-	60
5	bil-	49
6	kal-	44
7	görün-	40
8	bak-	37
9	çal-, git-	29
10	söyle-	28
11	san-	23
12	dön-	20
13	çık-	19
14	yaşa-	17
15	sür-	16
16	dal-,dinle-,söylen-	14
17	açıl-,iç-, iste-,kıl-,	13
18	aç-, uyan-,	12
19	bul-, dur-, karış-,	11
20	düş-	10

Tablo 22

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde fiiller kelime sıklığı bakımından üçüncü sırada yer alır. Bu, hareket unsurunun şâirin şiirlerinde önemli yer tuttuğunu göstermesi bakımından önemlidir. Bu nedenle şâirin fiil kullanmadığı şiir yoktur ancak fiile az rastlanan şiirlerine rastlamaktayız.

Erenköyü' nde Bahar şiiri 16 mısradan oluşmaktadır. Ancak şâirin kullandığı fiil sayısı 5'tir.

Cânan aramızda bir adındı

Şirin gibi hüsn ü âna unvan

Bir sâhile hem şerefti hem şan

Çok kerre hayâlimizde cânan

Bir şi'ri hatırlatan kadındı.

Doğmuştu içimde tâ derinden

Yıldızları mavi bir semanın,

Hazzıyla harâb idim edânın,

Hâlâ mütehayyilim sadânın

Gönlümde kalan akislerinden.

Mevsim iyi, kâinat iyiydi,

Yıldızlar o yanda, biz, bu yanda,

Huylâ gibi hoş geçen zamanda

Sandım ki güzelliğin cihanda

Bir saltanatın güzelliğiydi.

İstanbul'un öyledir bahârı,

Bir aşk oluverdi âşinalık…

Aylarca hayâl içinde kaldık,

Zannımca Erenköyü'nde artık

Görmez felek, öyle bir bahârı.

(EB, KGK)

Bunun yanında şâirin fiil unsurunu sıkça kullandığı şiirler daha fazladır. Sonbahar şiiri 18 mısradan oluşmaktadır ve şâir 20 kez fiil kullanmıştır.

Fâni ömür biter, bir uzun sonbahâr olur.

Yaprak, çiçek ve kuş dağılır, târümâr olur.

Mevsim boyunca kendini hissettirir vedâ;

Artık bu dağdağayla uğuldar deniz ve dağ.

Yazdan kalan ne varsa olurken haşır neşir;

Günler hazinleşir, geceler uhrevîleşir;

Teşrinlerin bu hüznü geçer tâ iliklere.

Anlar ki yolcu, yol görünür serviliklere

Dünyânın ufku gözlere gittikçe târ olur,

Her gün sürüklenip yaşamak rûha bâr olur.

İnsan duyar yerin dile gelmiş sükûtunu,

Bir başka mûsikîye geçiş farzeder bunu,

Teslim olunca va'desi gelmiş zevâline,

Benzer cihâna gelmeden evvelki hâline.

Yaprak nasıl düşerse akıp kaybolan suya,

Rûh öyle yollanır uyanılmaz bir uykuya

Duymaz bu anda taş gibi kalbinde bir sızı,

Farketmez anne toprak ölüm maceramızı.

(SB, KGK)

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde kullanım sıklığı bakımından ilk sırada yer alan fiil "ol"dur. Frekansı 102'dir.

Ummâna çıkar burada bugün beklediğin yol.

At kalbini girdâba, açıl engine, rûh ol!

(DE, KGK)

Bir gün göçerse sahn-ı harâbâtdan Kemâl

Rıtl-ı gîrânı devreden evlâd olun dedi.

(RG, EŞR)

Lâkin imdâd-ı ilâhî yetişip ordumuza

Oldu her bir neferi kal'a-i pûlâd-beden

(TGH, EŞR)

Bunun yanında "ol_" fiili 55 kez de yardımcı fiil olarak kullanılmıştır.

Gitmiş kaybolmuşuz uzakta,

Rü'yâ sana ermeden şafakta…

(GC, KGK)

Bir hayâl âlemi peydâ oldu,

Göçtüler hep o hayâl âlemine.

(MS, KGK)

Dünyâ biter o yerde ki mağlûb olur hayâl

Temdîd-i ömre kudreti kalmaz tahayyülün

(GG, EŞR)

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde birleşik ve deyim şeklinde oluşturulmuş fiillerin sayısının ise 260 kez olduğunu görüyoruz.

Ezelî mağfiretin böyle bir iklîminde

Altının göz boyamaz kalpı kadar hâlisi de.

(HAY, KGK)

Hazan da erse Kemâl el çeker mi cânandan

(HG, EŞR)

Mânevî râhata bir çerçeve yapmış ki gören

Başka bir âlemi görmekle, geçer kendinden

(Zİ, KGK)

1.4. SÖZCÜKLERİN DİL AİLELERİ

Yahya Kemal'in incelediğimiz şiirlerindeki sözcükleri dil ailelerine göre ele aldığımızda Türkçe sözcüklerin sayısının fazla olduğunu görürüz. Ele aldığımız şiirlerinde 8831 Türkçe sözcük kullanılmıştır. Bunların toplam sözcük sayısına oranı5 54.874..'tür.Arapça sözcüklerin kullanım sıklığı ise 4560'tır ve toplam sözcük sayısına oranı % 28.335..'tir. 2530 kullanım sıklığı ile üçüncü sırada yer alanlar ise Farsça sözcüklerdir ve toplam sözcük sayısına oranı % 15.72..'dir. Bunların yanı sıra İngilizce, Fransızca, Yunanca gibi diğer dillere ait toplam 172 sözcük kullanılmıştır ve bunların oranı ise % 1.068..'dir.

Türkçe'nin en çok kullanılmış dil olması Türk edebiyatının büyük bir ismi olan Yahya Kemal için doğaldır. Bu oranın Yahya Kemal'in Arapça ve Farsça sözcükleri sık kullandığı " Eski Şiirin Rüzgârıyla "isimli eserinde de değişmediğini görüyoruz. Bu eserdeki Türkçe sözcük sayısı 1760 iken, 1625 Arapça, 1175 Farsça sözcük kullanılmıştır. Arapça ve Farsça sözcüklerin toplam sayısı Türkçe sözcüklerden fazla olmakla birlikte ayrı ayrı ele alındıklarında Türkçe sözcüklerin sayısının Fazla olduğu görülür.

Farklı dillerdeki sözcüklerin birleşmesiyle oluşmuş birleşik sözcüklerin sayısı 41' dir.

Yardımcı fiille kurulmuş birleşik fiillerde ise asıl fiilin dilini sözcük dili olarak kabul ettik.

1.5 TAMLAMALAR

Bâzan anlatmak istediğiniz nesne ya da kavramı ifâde etmede tek bir sözcük yeterli olmayabilir. Anlamı daha açık daha belirgin hâle getirmek, kimi zaman da her şeyden ya da herkesten farklı bir özelliğini ortaya koymak için başka sözcüklerle tamamlamak gerekir. Bu şekilde bir nesne ya da kavramı karşılamak amacı ile bir araya gelmiş, birbirini anlamca tamamlamış söz öbekleri tamlamalardır.

1.5.1 İSİM TAMLAMALARI

Bir iyelik ilişkisi içinde bir araya gelen iki veya daha fazla isim unsurunun oluşturduğu tamlamalardır. İsim tamlamalarında tamlayan unsur her zaman ilgi hâlinde, tamlanan unsur ise iyelik hâlinde bulunur. Ancak tamlayan, ilgi ekini her zaman olmayabilir. Zaman zaman da bu tamlama unsurları arasına başka sözcük ya da sözcükler girebilir ya da tamlayan ve tamlanan yer değiştirebilir.

Diz çöktü önünde şimdi Emîrî Efendi'nin

(AEG, EŞR)

Bir gün ser-i kûyundan eğer geçsek o mâhın

(TA, EŞR)

Hâlâ dilimizdedir tuzu engin denizlerin

(AD, KGK)

Ne kadar sâf idi sîmâsı bu mü'min neferin!

(SBS, KGK)

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde kullandığı isim tamlamalarının sayısı 1089'dur. Şâir bu tamlamalarda gerçek bir iyelik münâsebetinin yanı sıra mecâzî ve öznel ilişkiye dayanan tamlamalara da yer vermiştir. Biz şâirin, tamlayan ve tamlanan arasında kurmuş olduğu bağın çeşitli özelliklerine göre tamlamaları gruplara ayırdık.

1.5.1.1 Varlıklar ve Kavramlar Arasındaki Nesnel İyelik Münâsebetini Gösteren İsim Tamlamaları

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde nesnel bir iyelik ilişkisi içinde kurulmuş olan isim tamlamalarının sayısı 893'tür. Bütün isim tamlamaları içinde % 82,0 oranı ile en çok oluşturulmuş isim tamlamalarıdır.

Dağlar ufkunda mehâbet,

Ova ufkunda huzûr,

Deniz ufkunda teselli duyulur.

(UF, KGK)

"Dağlar ufku, ova ufku ve deniz ufku" tamlamalarında tamlayan ve tamlanan arasında nesnel bir iyelik ilişkisi vardır.

Şâir ufuk sözcükleri ile dağların, ovanın ve denizin ufkunu anlatmak istemiştir.

İhrâmı serenler bu bahârâbâde

Dünyâ ile ukbâyı getirmez yâde

İşrette keder bahsini açmaz bir rind

İçmez beşerin zehri katılmış bâde

(NSB, R)

Şiirin üçüncü mısrasında bahis konusu olan "keder" dir. " Keder bahsini" tamlamasında, unsurlar arasında nesnel bir iyelik ilişkisi kurulmuştur.

Bu şekilde kurulmuş isim tamlamalarından bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Âmâl-i aşk, hubûr-ı saadet, fasl-ı hazan, Türk ordusu, erbâb-ı dil, söz meydanı, suhan rekabeti, müjde-i bahâr, vâdi-i Kenan, râz-ı aşk, sefer şâhrâkı, gazâ kılıcı, Acem tahtgâhı, devr-i fütuh, nesîm-i seher, iklîm-i düşman, diyâr-ı Arab, cüyûş-ı zafer, Çubuklu Gazeli, âlem-i hayâl, leyl-i tarab, iklîm-i çemen, bâd-ı seher, devr-i meclis, eyyâm-ı şita, sahn-ı çerâğân, nûş-ı şerâb, bezm-i mey, devr-i Ahmed Hân, düğün alayı, sirişk katresi,

gurbet yolu, Üsküdar vasfı, Çaldıran otları, deniz dibi, Ayda dağları, yâr eli, bahâr akşamı, Sünbül Sinan'ın rûhu, vatanın fethi, sâz-ı Rızâ, leb-i uşşâk, senin aşkın, eslâf pendi, annemin na'şı, gülün güzelliği, ömr-i garâm, bulutların altı, Dergâh-ı Hakk, kalb-i ümmet, câm-ı Cem, fâris-i meydan, lâl-i leb, nağme-i nây, dehân-ı yâr, nev-bahârın bülbülü, mahsûl-i ömr…

1.5.1.2 Varlıklar ve Kavramlar Arasındaki Mecâzî ve Öznel İyelik Münâsebetini Gösteren İsim Tamlamaları

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde mecâzî ve öznel iyelik ilişkisi içinde kurulmuş olan isim tamlamalarının sayısı 109'dur.

Bütün isim tamlamaları içinde oranı % 10.0'dır.

Râyâtının âlemleri üstünde uçmağa

Simürg-i feth hem-çü nesîm-î seher gelür

(B, EŞR)

"Yukarıdaki beyitte sabah rüzgârı sancağın üstünde uçmak için fetih kuşu olarak gelir" denilmektedir. "Simurg-ı fetih" (fethin kuşu) tamlamasında unsurlar arasında mecâzî ve öznel bir ilişki vardır. Şâirin benzetme yoluyla kurduğu bir ilişki söz konusudur.

İhrâmı serenler bu bahârâbâde

Dünyâ ile ukbâyı getirmez yâde

İşrette keder bahsini açmaz bir rind

İçmez beşerin zehri katılmış bâde

(NSB, R)

"Beşerin zehri" tamlamasında tamlanan (zehir) somut bir nesnedir ancak tamlayan (beşer) unsur ile birlikte soyut bir kavrama dönüşmüştür. İnsanlara ait kötülüklerden bahsedilmektedir.

Bu şekilde kurulmuş isim tamlamalarından bazılarını ise şu şekilde sıralayabiliriz:

Dost ufku, canân ufku, şeref diyârı, kâlîçe-i çemen, müsâfareti bu âlemin, şeb-çırağ-ı dil, bu âteşin ravza içinde dalgalanan rengü bû oyunları, o şirin çiçekleri, şâh-ı dârû, kaderin şehsuvârı, aşkın gül açan bülbül öten vakti, semt-i hamûşan, leşker-i aşk, merhametin cûşişi, bin yıldan uzun bir gecenin bestesi, nâr-ı fiten, debdebe-i mânâ, füsun-ı nevm, hân-ı yağma, saltanat-ı serây-ı huzûz, mağrifet iklimi…

1.5.1.3 Soyut Bir Kavramın Somutlaştırılmasıyla Oluşmuş İsim Tamlamaları

Soyut bir kavramın somutlaştırılması yoluyla oluşturulmuş isim tamlamalarının sayısı 58'dir (% 5.32).

Yekpâre nûr olan bu kütüpâne-i nefîs

Yekpâre servetiydi bu âlemde kendinin

(AEG, EŞR)

Kütüpâne-i nefis (nefis kütüphanesi) tamlamasında soyut bir kavram olan nefis, kütüphâneye benzetilerek somutlaştırılmıştır.

Kadın erkek ve çocuk, gönlü dolanlar, yer yer,

Dinliyor hepsi büyük hâtıralar rüzgârını.

Çaldıran topları ardınca Mohaç toplarını.

(SBS, KGK)

Hâtırâ soyut bir kavramdır. Rüzgâr sözcüğüne benzetilerek somutlaştırılmıştır.

Bu şekilde kurulmuş isim tamlamalarından bâzıları ise :

Şehrâh-ı aşk, mevc-i belâ, ölüm servileri, şem-i mükâfât, câm-ı vasl, iksîr-,i ilham, gül-i ümmîd, âlem-i mânâ, fülk-i vahdet, serây-ı huzûz, levhâ-i garâm, zıll-ı füsun, âteş-i aşk, beytü'l hazen, külbe-i ahzân, zehrâb-ı sitem, hedefin kalbi, gülzâr-ı suhân, devâze-i mâzi…

1.5.1.4 Teşhis ve Canlandırmaya Dayalı İsim Tamlamaları

Teşhis ve canlandırmaya dayalı isim tamlamalarının sayısı 29'dur. (%2.66). Anlamı yönüyle en az kurulmuş isim tamlamasıdır.

Yer yer serildi gülşene kâlîçe-i çemen

Meyyâl-i cû mukayyed-i bâd olmadın gönül

(ŞOG, EŞR)

Meyyâl-i cû (akarsuyun isteği) tamlamasında cû (akarsu), istek sahibi gibi ifâde edilerek kişileştirilmiştir.

Gâh akarkan hüznü eyyâm-ı hazânın Göksu'dan

Tek teselli mutribin elhân-ı nâyından gelür

(K², EŞR)

Eyyâm-ı hazânın hüznü (sonbahâr günlerinin hüznü) tamlamasında sonbahâr kavramına insanlara ait olan hüzünlenmek özelliği yüklenerek teşhis yapılmıştır.

Bu şekilde kurulmuş isim tamlamalarından bazıları ise şunlardır:

Gecenin boğduğu, şuurun ihtilâli, rûh-ı fütûh-ı saltanat, şekvâ-yı kalbı, şu beyaz hilkatin âguşu, bu pür–neşve cihânın âgûş-ı sefîdi, Pervin ve Sûha'nın aşkı, rûh-ı tabiat duhter-i rez…

1.5.2 SIFAT TAMLAMALARI

Sıfat tamlamaları nesne ya da kavramların herhangi bir özelliğinin ifâde edilmesi yoluyla kurulmuş tamlamalardır. Bir sıfat ve bir isim unsurundan oluşur. Sıfat unsurunun ifâde ettiği anlam şâirin üslûbunu ortaya koyan bir role sahiptir. Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde kullanılan sıfat tamlamalarının sayısı 2853'tür.bunları oluşumları ve anlamlarına göre:

-Nesnel Özellik Taşıyan Sıfat Tamlamaları

-Öznel Özellik Taşıyan Sıfat Tamlamaları

-Teşhis ve Canlandırmaya Dayalı Sıfat Tamlamaları

-Sıfat-fiille Kurulan Sıfat Tamlamaları

olarak dört grupta ele aldık. Ancak işâret sıfatları ve belgisiz sıfatlar ile kurulmuş tamlamaları bu grupların dışında tuttuk.

Sıfat-fiille kurulan sıfat tamlamalarının sayısı ve 338'dir ve anlam özelliklerine göre diğer tamlamaların içinde de yer almışlardır bu nedenle ayrı bir başlık altında incelemedik.

1.5.2.1 Nesnel Özellik Taşıyan Sıfat Tamlamaları

Kavram ya da nesneler ve bunların gerçek özelliklerini anlatan sıfatların oluşturdukları sıfat tamlamalarıdır. Bu şekilde kurulmuş sıfat tamlamalarının sayısı 1045'tir.

Budur âlemde hudutsuz ve hazîn öksüzlük

Sızlatır bâzı saatler dayanılmaz bir acı

(KM, KGK)

Acı, istenmeyen, insanı mutsuz eden bir histir. Dayanılmaz olmak da bu hisse ait gerçek bir özelliktir.Bu şekilde, nesnel bir özelliğin kullanılmasıyla oluşturulmuş bir sıfat tamlamasıdır.

Gece, bülbül ağaran vakte kadar ağlarmış

Eski Şîrâz'ı hayal ettiren âhengiyle

(RÖ, KGK)

Eski Şîrâz tamlaması ile Şîrâz şehrinin geçmiş dönemlerdeki hâli anlatılmaktadır. Sıfat unsuru ve isim unsuru arasında nesnel bir ilişki kurulmuştur.

Bu şekilde kurulmuş sıfat tamlamalarında bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz.

Kapkara zindan, fıkara kızcağızlar, sıra dağlar, binlerce ağız, sonu gelmez sükun, bitmeyecek şevk, kopan fırtına, yaşlı ana, koyu mavilik,

derin sular, güzel rüya, karşı yaka, üç bin sene, açılmış havayı hisseden kimse, seyredilen manzara, uçan kuşlar, son hudutlar, beş asır, yaşlı gözler, sarı güller, dün gece, nihâyetsiz sitemler, nâkes bir âdemoğlu, yedi genç, elâ gözler, kadife divanlar, tuhfe-i bedî, karşı sâhil, binlerce lâle, güzel ses, kırmızı bir gül…

1.5.2.2 Öznel Özellik Taşıyan Sıfat Tamlamaları

Şâirin üslûbu hakkında fikir sahibi olmak için mecâzî ve öznel özellikler taşıyan sıfat tamlamalarının kullanım sıklığı ve içerik özelliklerinin bilinmesi gerekir.

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde bu şekilde kurulmuş sıfat tamlamalarının sayısı 331'dir (%11,60).

Schiller bu karlı dağlara gelmişti genç iken;

Hürriyet özleyişlerinin mûsıkîsini

Duymuş ve söylemişti çelikten sadâ ile.

(AŞ, KGK)

Çelik sıfatı güç anlamı vermek amacıyla kullanılan bir sıfattır ancak ses kavramının bir özelliği olarak kullanılması şâire özgüdür.

Târihini aksettirebilsin diye çehren,

Kaç fâtihin altın kanı mermerle karışmış

(BT, KGK)

Altın, nesnelerin maddesini göstermek ya da değerini ifâde etmek için kullanılır, ancak kan sözcüğünün sıfatı olarak kullanılması özel ve mecâzîdir.

Bu şekilde oluşturulmuş sıfat tamlamalarından bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Mübârek gemiler, ilâhî kuğular, ateşten yâratılmış yapılar, şekva benzer bir ışık, kalkup Hudâ'ya doğru açılmış sefîne, cûşişle akan hayat, arşa asılmış silahlar, mâi arus, tırâşîde rubâiler, eflâke perr ü bâl arşan efkâr, bûseden pâpuş, mânevî bir gülşen, nûrdan yaşmak, mâvi sükûn, alevden portakallar, güneş saç, hulyâ tepeler, ışıklı danteller bestekârı Hâfız Post, kızıl hâtıra, heybetli hüzün, beyaz aşk…

1.5.2.3 Teşhis ve Canlandırma İle Kurulmuş Sıfat Tamlamaları

Teşhis ve canlandırma yolu ile kurulmuş sıfat tamlamalarının sayısı 54'tür (%1.89). Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde sık rastlanmayan bir tamlama türüdür. Bunlar aynı zamanda öznel özellik taşıyan tamlamalardır ancak her öznel tamlama canlandırmaya dayanmadığı için bunları ayrı bir başlık altında inceledik.

Zâlim saat ihmâl edilen vakti çalarda

Bir ân uyanırlarsa lezîz uykularından,

Baştan başa, her yer kesilir kapkara zindan.

(VU, KGK)

Zâlim olmak insanlara özgü bir özelliktir. Saate bu özelliğin yüklenmesi ile teşhis yapılmıştır.

Aksetti uyanmış tepelerden sırasıyla,

Dağ dağ o güzel ses bütün etrâfı gezindi

(S, KGK)

Uyanmış olmak cansız bir unsur olan tepeye ait gerçek bir özellik değildir. Şâir canlandırma ile bu özelliği tepeye yüklemiştir.

Bu şekilde kurulmuş sıfat tamlamalarında bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz.

Mutlu şafaklar, beyaz bâkire zambak, anne toprak, şerefli kubbeler, yosma karanfil, şûh adalar, durgun suda dinlenen yamaçlar, dost ışıklar, görmüş ve geçirmiş deniz, susamış rûh, zıll-ı ibtisam, gezdiğim duygulu vadiler, mahzun hudutlar, hazin bahçeler, beste-i giryân, nûşanuş demler, duygulu vâdiler…

İKİNCİ BÖLÜM

2.1 EDEBÎ SANATLAR

Sözlü ve yazılı ifâdenin hemen her türünde kullanılan edebî sanatlar ifâdeye sıradan olmanın dışında, daha estetik bir boyut kazandırır. Kimi zaman benzetmeler ya da sembollerle, anlatım, daha güçlü daha açık hâle gelir.

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde de edebî sanatlar sözün gücünü göstermesi bakımından önemlidir. Şâir pek çok edebî sanata başvurmuştur. Ancak bazıları çok sık kullanılmıştır ve biz de çok kullanılan bu sanatlar üzerinde durduk.

2.1.1 TEŞBİH

Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde mûsıkî önemli bir unsurdur. Şâir, zaman zaman kavramları ifâde ederken mûsıkîyi benzetme unsuru olarak kullanmıştır.

Mevsim sonu öyle bir zaman ki

Gaaib bir mûsıkîydi sanki

(GC, KGK)

Altında gür deniz ki ezelden köpüklüdür;

…

Milyonca dalga sürmede milyonca dalgayı

Hiç durmayan gürültüsü bir türküdür, geniş,

Milyonca haykırış dolu, milyonca sesleniş.

(U, KGK)

Nevâ-yı neydir esen bâd, câm-ı meydir gül

Çemende eşk ile sahbâ misâl-i cû dökülür

(HG, EŞR)

Soyut kavramları somut nesnelere benzetme yoluyla yapılan teşbih de Yahyâ Kemâl' in şiirlerinde sık gördüğümüz bir sanattır.

Hicran, gün ortasında öten bir horoz gibi

Seslendi pek vakitsiz… İçim yandı ansızın

(HA, KGK)

Mâzi yosunla örtülü bir göl ki yok dibi,

Mevsim serin ve bahçede yaprak yığın yığın

(HA, KGK)

Yer yer aksettiriyor mâvileşen manzaradan.

Kalkıyor tozlu zaman perdesi her ân aradan.

(SBS, KGK)

Şâir, renk ve ışık unsurlarını da benzetmelerinde kullanmıştır.

Güneşin vehmi saraylar yâratır camlardan

…

Som ateşten bu saraylarla bütün karşı yaka

Benzer üç bin sene evvelki mutantan şarka

(HAY, KGK)

O Mutlu devrede Itrî'ye en yakın bir dost

Işıklı dantelalar bestekârı Hâfız Post…

(ESM, KGK)

Güneş altın denizden alçalıyor

…

Artık enginleşince mâvi sükûn

Artıyor gökyüzünde yıldızlar…

(MA, KGK)

Teşbihinin yalnız benzeyen ya da benzetilen unsurunun kullanılarak yapıldığı açık ve kapalı istiâre de Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde sıkça başvurduğu sanatlardır:

2.1.1.1Açık İstiâre

Benzetme unsurlarından yalnızca benzetilenin kullanılmasıyla yapılan benzetmedir.

Hayâl Şehir'de güneş, ışık mimârıdır:

Mest olup içtiği altın şar'abın zevkinden,

Elele bir kırmızı kâseyle ufuktan çekilen

Nice yüz bin senedir şarkın ışık mîmârı

Böyle mâmur eder ettikçe hayâl Üsküdar'ı

(HAY, KGK)

Sessiz Gemi'de, benzetmenin bu türünü sıkça kullanıldığını görüyoruz. Tabut bir gemi, ölü de bir yolcudur.

Artık demir almak günü gelmişse zamandan,

Meçhûle giden bir gemi kalkar bu limandan .

Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol;

Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol.

(SEG, KGK)

Düşünüş şiirinde ömür bir yolculuktur:

Zahmetli yolculukla yaşım vardı yetmişe

Zihnim, bulunduğum tepeden, daldı geçmişe.

(DŞ, KGK)

Vuslat şiirinde sevgiler gül ve bülbüldür

…

Ömrün bütün ikbâlini vuslatta duyanlar,

…

Görmezler ufuklarda şafak söktüğü ânı.

…

Bülbülden o eğlencede fervâd işitilmez.

Gül solmayı, mehtâb azalıp bitmeği bilmez.

(VU, KGK)

2.1.1.2 Kapalı İstiare

Benzetme unsurlarından yalnızca benzeyenin kullanılmasıyla yapılan benzetmedir.

Mohaç Türküsü'nde kazanılan zafer bir kadındır.

Gül yüzlü bir âfetti ki her pûsesi lâle;

Girdik zaferin koynuna, kandık o visâle!

(MT KGK)

Mevsimler' de sonbahar kederli bir mûsıkî, çalan bir sazdır

Kopar sonbahâr tellerinden,

Derinden, derinden, derinden

Biten yazla başlar keder müsikisi

(MV, KGK)

Mihriyâr şiirinde şâir İstanbul'u bir kadına benzetmiştir.

Sîmâsı zaman zaman parıldar

Bir sâhilin en güzel yerinde

Hâlâ görünür geçen asırlar

Bir bir, koyu mavi göçlerinde.

…

Hayran olarak bakarsınız da

Hulyânızı fetheder bu hâli:

Beş yüz sene sonra karşınızda

İstanbul fethinin hayâli.

(Mİ, KGK)

Çamlıca Gazeli'nde düşünce bir kuş gibidir.

Esrâr-ı nazmı şerh edemez akl-ı dünyevî

Eflâke perr ü bâl açan efkâr söylesün

(ÇAG, EŞR)

Bir diğer kuşa benzetilen unsur ise Gedik Ahmet Paşa'ya yazılmış gazeldir:

Olsun ilhâm edenin rûhuna bir tuhfe Kemâl

Şehper açsun bu gazel Cennet i Âlâ'ya kadar.

(GA, EŞR)

Recâizâde Mahmut Ekrem'in Mısraını Tazmin şiirinde sevgilinin aşkı bir rüzgârdır.

Hep senin aşkın eserken serde

Hüsn ü ânın görünür her yerde

Gezdiğim duygulu vâdilerde

Seni söyler bana dağlar dereler.

(TA, EŞR)

Leyâl'i İstiğrak II'de sihirli nağmeler bir kuş gibidir ve bunlar şâire ağlatan besteler söyler.

Elhân-ı sihir-kârını perrân ederekden

Çal rûhuma bir beste-i giryân u gam-efken

(L², BŞ)

2.1.2 TEŞHİS

İnsan dışındaki varlık ve kavramlar a insan özellikleri yüklenmesiyle yapılan edebî sanattır:

Açık Deniz şiirinde şâir denizi bir insana gibi düşünüp onunla sohbet eder sanki.

Rûhunla karşı karşıya kaldırım o med günü,

Şekvânı dinledim, ezelî muztarip deniz.

Duydum ki rûhumuzda bu gurbette sendeniz

Dindirmez anladım bunu hiçbir güzel kıyı;

Bir bilmeyen susuzluğa benzer bu ağrıyı

(AD, KGK)

Tabiat unsurlarının canlandırılması Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde sık rastlanan bir durumdur.

Sanırım ismini kuşlar heceler

Seni söyler bana dağlar dereler

Su çağıldar kuzular kırda meler

Seni söyler bana dağlar dereler

(TA, EŞR)

Tenhâ Emirgân'ın Çınaraltı'nda kahvesi,

Poyrazla söyleşir gibi yaprakların sesi

(HH, KGK)

İşveler sezdiren bir üslüpta ,

Bir güzel şarkı söylüyor rüzgâr,

Adalardan gelen bu mektupta.

Ben o rüzgârla şimdi baş başayım;

Gâliba yol göründü sevdâya;

(EM, KGK)

Mihrâbâd'da insanı eriten gökyüzü uykudan uyanmıştır:

Sebk eden mehtâblar bir bir uyanmış hâbdan

Şeb nedir Körfez de Mihrâbâd'dan görmüş o mâh

(MD, EŞR)

Söyler şiirinde nehir ruyâ görür, gül susar , bülbül konuşur

Dîl uyur mest olarak yâr-ı dilârâ söyler.

Gül susar şerm ederek bülbül-i şeydâ söyler.

…

Görmüş âyine-i sâfında o seru-endâmı

ÇÛy gülşende bu rü' yâsını hâlâ söyler

(SY, EŞR)

Çubuklu Gazeli'nde gülün, emir vermesi istenilir:

Ey gül sükûta varmağı emreyle bülbüle

Gülşende mest-i zevk olan ahbâb uyanmasın

(ÇG, EŞR)

Şâir için İstanbul'un, hayâlinde önemli bir yeri vardır. Bu şehrin her semti şâir için yaşayan bir insandır sanki.

Üsküdar, gözleri dolmuş, tepelerden bakarak,

Görmüş İstanbul'a yüz bin meleğin uçtuğunu:

Saklamış durmuş, asırlarca hayâlinde bunu

(İFGÜ, KGK)

Eşsiz Boğaz! Şerefli hayalin derindedir?

Senden kalan o levhada her şey yerindedir .

(İS, KGK)

İstanbul ufuktan,

Sîmâsını göstermeden önce

Kalbimde göründü.

(İSU, KGK)

Ric 'at şiirinde ve İstanbul'a "sen" diyerek teşhis yapılmıştır

Yine sevdâya kanatlansam azîz İstanbul!

Sende bir çok geceler geçse tükenmez hazla…

Kapasam böylece ömrün bu güzel yaprağını.

(R, KGK)

2.1.3 TECAHÜL-İ ARİF

Bir olay ya da durumun ne olduğunun bilinmesine rağmen bilinmiyormuş gibi ifâde edilmesiyle yapılan sanattır.

Süleymâniye'de Bayram Sabahı'nda şâir tarihteki fetihlere ait top seslerinin kaynağını bilmez sanki

Deniz ufkunda bu top sesleri nerden geliyor?

Barbaros, belki, donanmayla seferden geliyor!...

Adalar'dan mı? Tunus'dan mı, Cezayir'den mi?

(SBS, KGK)

16 Mart 1920 isimli şiirde şâir gönlün, dünyanın kahrından harâb olduğunu anlatır.

Dil var mı kahr-ı dehr ile vîrân edilmedik

Beytü'l hazen mi kaldı perîşân edilmedik

(16 Mart 1920, EŞR)

Hatırlatan şiirinde ayrılığın neden kendisini bilir şâir ama hissettiklerini bir kere daha vurgulamak ister.

Hicran gün ortasına neden böyle seslenir.

Birden hatırlatır unutan kalbe sevgiyi?

(HA, KGK)

Şâirin Itrî şiirinde, bu büyük bestekârı ve eserlerini övmek için baş vurduğu edebî sanatlardan biri de budur:

O ki bir ihtişamlı dünyâya

Ses ve tel kudretiyle hâkimdir;

Âdetâ benziyor muammâya :

Ulemâmız da bilmiyor kimdi?

O eserler bugün defîne midir?

Ebediyette bir hazine midir?

Bir bilen var mı? Nerdeler şimdi?

(I, KGK)

2.1.4 HÜSN Ü TÂLİL

Olayın asıl sebebi dışında güzel bir sebebe bağlanması sanatıdır.

O Rüzgâr şiirinde fetihlerin sebebi bilinenden farklıdır

Yeni bir ülkede yem vermek için atlarına

Nice bin atlı kapılmıştı fetih rüzgârına

(OR, KGK)

Sessiz Gemi'de ölenlerin bu dünyaya geri gelmemeleri gittikleri yerden memnun olmalarına bağlanmıştır:

Bir çok gidenin her biri memnun ki yerinden,

Bir çok senseler geçti; dönen yok seferinden

(SEG, KGK)

Tazmin'de yâkût taşının rengi akan kandandır:

Kan aktığı günden beri cân ü tenimizden

Yâkût fer almış denilür ma'denimizden

(TA, EŞR)

Çamlıca Gazeli'de ise şarap ve gülün rengi o güle karşı duyulan aşk ateşindendir.

Renk aldı özge âteşimizden şerâb ü gül

Peymâne söylesün bunu gülzâr söylesün

(ÇAG, EŞR)

Fazıl Ahmed'e Gazel şiirinde insanların dertlenmelerinin sebebi neyden ayrılık macerasını dinlemek istemelerine bağlanır:

Dinlemekçün mâcerâ-yı hecrî nâyından Kemâl

Mevkib-î yâran civâr-ı beytü'l-ahzan'dan geçer

(GA, EŞR)

2.1.5 TELMİH

Şiirde, konu ile ilgili tarihten bir olay ya da kişilerden söz edilmesi sanatıdır.

"Mâvera'da Söyleniş şiirinde rindlerin Anadolu'da yayılışı anlatılırken "Hallac-ı Mansur"un öldürülmesi olayına telmih yapılmıştır:

Geldikti bir zaman Sarı Saltık'la Asya'dan

Bir bir Diyâr-ı Rûm'a dağıldık Sakarya'dan

Seyrindeyiz atıldığı sâhilsiz enginin,

Atmeydanı'nda ölmüş <<enelhak>> şehidinin.

(MAS, KGK)

Hallac ı Mansur'a telmih yapılan bir başka şiiri de, Fuad Bayramoğlu' na yazılmış rubâîdir:

İksîri içenler ezelî sâgarden

Mestî-i melâmetle geçerler ser'den

Bir kerre enelhak diyen erbâb-ı dile

Hallaak-ı avâlim görünür her yerden

(FBA, R)

Bahârâbâd'da aşkı anlatmak için bu konu ile özdeşleşmiş isimler kullanılmış, onların aşklarına telmih yapılmıştır:

Şûh Şirinler yüzünden dağ delen Ferhâd'lar

Aslıhanlardan yanan Âşık Keremler görmüşüz.

(BA, EŞR)

Şâirin aşkı anlatan bir rubâîsinde Ferhâd ve Şirin'e telmih vardır:

Çepçevre bahâr içinde bir yer gördük

Ferhâd ile Şîrîn berâber gördük

Baktık geceden fecre kadar ellerde

Yıldızlara yükselen kadehler gördük

(R', R)

Fâzıl Ahmed'e Gazel şiirinde aşkın verdiği sıkıntılar anlatılırken Adem ve Havva'nın yasak meyveyi yemeleri olayına telmih yapılmıştır.

Meyve-i memnûdan tadmak günâhından beri

Kârbân-ı aşk bitmez bir beyâbandan geçer

(FAG, EŞR)

Lâedri'den rubâisinde âşık ve mâşuk'u anlatırken, şâir, Hz. Süleyman ve karınca olayına telmih yapmıştır.

Biz aşka tapanlarız müselman başka

Bîçâre karıncayız Süleyman başka

Bizlerde soluk câme sararmış yüz ara

Som sırma satan küçük bezistan başka

(L, R)

SONUÇ

Yahyâ Kemâl Beyatlı XX. yy'ın başlarında yaşamış, pek çok edebî cereyana tanıklık etmiş, ancak bağımsız olarak eserlerini ortaya koymuş bir isimdir, ancak Servet-i Fünun grubuna dahil olmamakla birlikte bazı şiirlerini bu grubun etkisinde kalarak yazmıştır. Bitmemiş Şiirler isimli kitabının son bölümü Serveti Fünun Tarzında Yazılmış Şiirler başlığını taşımaktadır.

Yahyâ Kemâl ile ilgili yapılan çalışmalar çoğunlukla şâirin şiirlerinde işlediği temalar üzerine yoğunlaşmıştır. Biz bu çalışmamızda şâirin kullandığı sözcükleri ve bunlardan yola çıkarak üslubunu ortaya koymaya çalıştık.

Şâirin hayatının her dönemine ait izler şiirlerine yansımıştır. Gezip gördüğü ya da özlemini çektiği, sevdiği yerler, mûsıkî aşkı, edebiyat anlayışı ve etkisinde kaldığı isimler farklı şiirlerinde her seferinde başka bir tatla karşımıza çıkmıştır.

Şâir, anlam ve şekil bütünlüğünü, dengesini korumayı bilmiştir. Duygularını, sözcüklerin içindeki mana yükü ve ahenk arasındaki mükemmel uyumla ifade etmiştir. Ahenkte aruzdan vazgeçmemiştir.

Yahyâ Kemâl'e göre "esin (ilham)" şiirin temelidir. Bu görüşü ise şiirlerinin esin kaynağının şâirin hayatı olmasıyla desteklenebilir. Şâir için masa başında uzun uğraşlar ve düşünme zorluklarından sonra şiir yazmak mümkün değildir. Yazmaya yöneltecek bir duygu yoğunluğu, gizli bir el gerekir. Bu da elbette "esin" dir.(BEK,2005:193-194)

Şâir çoğu zaman da eserlerin toplu olarak bir arada tutmayı gerekli görmemiştir. İstemeden yazmak şâir için son derece sıkıntı vericidir. Sağlığında eserlerini kitap haline getirmemiş, ölümünden sonra bunlar dört şiir kitabı ve sekiz nesir kitabı olarak yayımlanmıştır.

Yahyâ Kemâl eserlerinde mükemmeli aramış ve hep daha iyisi olabileceğini düşünmüştür. Bu sebeple pek çok şiirini yarım bırakmıştır. Bu şiirler "Bitmemiş Şiirler" adıyla kitap haline getirilmiştir.

Yahyâ Kemâl'in 307 şiirinde toplam 16093 kelime tespit ettik. Bunlar içinde şâirin sık kullandığı sözcükler üslubunu belirlemede önemlidir.

Şâirin en çok kullandığı "bir" belgisiz sıfatı (407) şiirlerinde hayali, belirgin olmayan bir hava oluşturmuştur. Vatan ve sevilen, özlem duyulan coğrafyayı anlatan yer (86 kez) zaman kavramı içinde hayatın akışını belki de en güzel ifade eden gün (72 kez), sonsuzluğu, yeniliği ifade eden ufuk (63 kez), zamanın durmadan ilerleyişini bazen de ömrün sonunu anlatan gece (62 kez), şâirin duygulanmalarını ifade eden gönül (61 kez) kullanılmıştır.

Sık kullanılan sözcükler şâirin işlediği temalar ile ilgili önemli işaretlerdir. Kelime aileleri oluştururken bu sıklıklardan faydalandık. Bunlar aynı zamanda şâirin hayata bakışını, nesneleri, kavramları, dünyayı algılayışını gösteren ipuçlarıdır.

Klasik olmayan herkesten başka bir bakış açısının yansımalarından biri de farklı kurgulanmış tamlamalardır. Tamlamalarda unsurlar arasındaki öznel bağ şâirin hayal dünyasının göstergesidir. O güne kadar alışılagelmiş benzetme ve nesnelliğin ön planda olduğu tamlamalar dışında şâirin kendine has bir bakışla oluşturduğu tamlamalar onun şiirlerine ayrı bir renk katmıştır.

Yahyâ Kemâl'in eserleri için söz sanatları, şâirin kaleminin gücünü gösteren, sıkça başvurduğu bir şiir lezzetidir. Şâirin, kendisi için önemli unsurlara insan özellikleri yüklemesini sıkça görmekteyiz. Bunun yanında yine nesne ve kavramlara, yeni bir hayâl alemi oluşturacak benzetmeler yapması da çokça karşılaştığımız bir söz sanatıdır.

Şâir bildiği, gördüğü şeyleri bazen bir daha tekrarlamak ister. Bunu yaparken sanki olanlara inanmaz ya da daha güzel bir sebep bulur onlar için. Biz şâirin sık kullandığı teşbih,açık istiare,kapalı istiare,teşbih,mecaz-ı mürsel ve hüsn ü talil sanatlarından örneklere yer verdik. Bu da şâirin kaleminin gücünün bir başka işaretidir.

Sözcüklerden yola çıkarak şâirin şiirlerinde üzerinde durduğumuz hususlar, Yahyâ Kemâl'in şiir dünyasına bir kere daha farklı bir gözle bakmamızı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

AFŞAR, Funda

2003 Ahmet Hâşim'in Şiirlerinde Kelime Dünyası

(Yayınlanmamış Master Tezi)

AKSAN, Doğan

1998 Her yönüyle dil

1998a Anlambilim

1999b Şiir dili ve Türk Şiir Dili

AYVAZOĞLU, Beşir

1996 Yahyâ Kemâl Eve Dönen Adam

BEK, Kemâl

2005 Yahyâ Kemâl Beyatlı Yaşamı ve Yapıtlarını Okuma Kılavuzu

BEYATLI, Yahyâ Kemâl

1983, Siyasi ve Edebî Portreler

DİLÇİN, Cem

1997 Örneklerle Türk Şiir Bilgisi

ERCİLASUN , Ahmet Bican

2001 Dilci Gözüyle Kendi Gök Kubbemize Bakış

(Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası IV)

ERGİN, Muharrem

1993 Türk Dil Bilgisi

GÖZ, İlyas

2003 YazılıTürkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü

KAPLAN, Mehmet

1975 Şiir Tahlilleri

KASAPOĞLU ÇENGEL, Hülya

2000 Abdurrahim Ötkür' ün şiirleri

ÖZBALCI, Mustafa

1996 Yahyâ Kemâl'in Duygu ve Düşünce Dünyası

ÖZBAY, Hüseyin

1994 Çolpan'ın Şiirleri

TANPINAR, Ahmet Hamdi

1982 Yahyâ Kemâl

TANYOL, Câhit

1985 Türk Edebiyatında Yahyâ Kemâl

ÖZET

Kelime dünyası, şâirin üslubunu belirlemede önemli bir rol oynar. Bu alanda yapılan çalışmalar da şâirin edebi kişiliği ve üslubu ortaya koymada başvurulan yöntemlerden biridir. Biz tezimizde Yahyâ Kemâl'in şiirlerindeki kelime dünyası üzerine bir inceleme çalışması yaptık.

Tezin giriş bölümünde Yahyâ Kemâl'in şiirlerindeki hayatı, kişiliği, üslubu hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde Yahyâ Kemâl'in şiirlerindeki kelimelerle ilgili elde ettiğimiz verilere ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Ayrıca,İlyas Göz tarafından hazırlanan Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü ile yaptığımız karşılaştırma da şâirin şiirlerine farklı bir gözle bakmamıza yardımcı olmuştur. Yahyâ Kemâl'in şiirlerinde kullandığı toplam kelime sayısı, kelime çeşitleri, bu kelimelerin sıklıkları, isim ve sıfat tamlamaları ayrı ayrı ele alınıp detaylı olarak incelenmiştir.

Tezimizin ikinci bölümünde ise şâirin sık kullandığı söz sanatları ele alınmış ve şâirin şiirlerine nasıl bir zenginlik kattığı üzerinde durulmuştur.

Sonuç kısmında ise incelemenin ve elde ettiğimiz verilerin bir değerlendirmesi bulunmaktadır.

ABSTRACT

World of words plays an importont role in designating the poet's style. Works which are done in this field are also used for clarifying the poet's literature career and style. In our thesis, we studied on world of words in Yahyâ Kemâl's poems.

In the introduction of the thesis we gave some information about Yahyâ Kemâl's life, personality and style.

In the first chapter, we mentioned about data and evaluatic which we abtained from all words in Yahyâ Kemâl's poems.The fact that we made a comparison between the dictionary,namely "Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü"written by İlyas Göz and Yahya Kemal's poems helps us to view the Beyetlı's poems in a different way. The number of words he used in his all poems, kinds of words, the freguency of these words, usage and proportion of each adjectives and noun-phrases are separately examined in details.

In the second chapter, the art of words he used frequently is investigated and it's focused on how it contributed to his poems.

In the conclusion part, there is an evaluation part which includes the includes the investigation we made and the data we obtained.